

GEZONDHEID IN BEELD

Het perspectief van de schrijver

Deelrapport 3

December 2003

Bouman E&E Development

Dr. Martine Bouman E&E Development
Drs. Elleke Draaisma
Fleur Langeweg

ISBN: 90-806729-8-X

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Onderzoek	3
<i>Respondenten</i>	4
<i>Methode</i>	4
Resultaten	5
<i>Rol van de schrijver</i>	5
<i>De totstandkoming van een verhaallijn</i>	5
<i>Dramatechnische criteria</i>	6
<i>Entertainment-Education</i>	6
Conclusie	8
Bijlage 1. Overzicht verhaallijnen	9
Bijlage 2. Verslag interviews scriptschrijvers	10

Inleiding

De media vormen voor jongeren een belangrijke informatiebron rondom seksualiteit. In amusementsprogramma's als soaps komt seksualiteit veelvuldig aan bod, maar er wordt niet of nauwelijks gerept over veilig vrijen. Het lijkt of vrijen en gezondheid los staan van elkaar. Voor jongeren die de media gebruiken om meer te weten te komen over seksualiteit, is dit een gemiste kans. Programmamakers zijn zich vaak niet bewust van de mogelijkheden die hun producties bieden voor voorlichting. Aan de andere kant weten voorlichters vaak niet hoe ze een voorlichtingsboodschap op een amuserende wijze kunnen aankleden en het opnemen in een programma, zoals bijvoorbeeld een soapserie.

Met het project *Gezondheid in Beeld* wordt geprobeerd hier verandering in te brengen. Het doel van dit project is dan ook het ontwikkelen van een zogenaamd Entertainment-Education kader voor gezondheidsvoorlichters en mediaprofessionals. Entertainment-Education staat voor de voorlichtingsstrategie waarbij amusement en voorlichting gecombineerd worden.

Op de volgende pagina vindt u een overzicht van de 14 verhaallijnen die in dit onderzoek zijn opgenomen. Daarna volgt per verhaallijn een verslag van de interviews. Er wordt geëindigd met een overkoepelende interpretatie van de interviews, waarin wordt stilgestaan bij de rol van de schrijver, de totstandkoming van een verhaal, dramatechnische criteria en tot slot de mogelijkheden voor Entertainment-Education volgens de schrijvers.

Onderzoek

Voor dit project zijn 100 afleveringen van een viertal series bekeken, om verhaallijnen omtrent seksualiteit te kunnen selecteren. De series die bekeken werden zijn Goede Tijden, Slechte Tijden (GTST), Onderweg naar Morgen (OnM), Najib & Julia en Costa!. GTST en OnM zijn beide Nederlandse soapseries, Najib & Julia is een dramaserie voor jongeren en Costa! is een comedy, gericht op jongeren. De selectie geschiedde aan de hand van een van tevoren opgesteld selectieprotocol, welke specifieke criteria omvatte.

Na selectie op basis van deze criteria, werd gekomen tot 14 verhaallijnen die ten behoeve van het project geanalyseerd werden (zie bijlage 1 voor een overzicht van deze verhaallijnen). Een verhaallijn bestaat uit vele scènes en, vooral in het geval van de soapseries, loopt door meerdere afleveringen heen. De serie Costa! vormde een uitzondering; hier wordt elke week een nieuwe verhaal verteld. De belangrijkste en meest relevante scènes voor de verhaallijn zijn geselecteerd en achter elkaar gemonteerd. De kern van het verhaal werd behouden en het inkorten gebeurde dusdanig dat er een lopend verhaal overbleef. Zo ontstonden 14 videobanden met daarop een verhaal met een variabele duur; de kortste verhaallijn duurt drie minuten, de langste 23. Deze 14 verhaallijnen zijn op DVD toegevoegd aan de onderzoeksrapporten van *Gezondheid in Beeld*.

De videobanden werden aan drie onderzoeksgroepen getoond; gezondheidsvoorlichters, jongeren en scriptschrijvers. Naar aanleiding van de fragmenten werd er gesproken over de mogelijkheden van Entertainment-Education. Dit rapport doet verslag van de interviews met de scriptschrijvers van de 14 verhaallijnen die in dit onderzoek zijn opgenomen.

Respondenten

Van de verschillende verhaallijnen werden de verantwoordelijke scriptschrijvers benaderd om mee te werken aan dit project. Het bleek te gaan om negen personen; sommige schrijvers bleken verantwoordelijk voor meerdere lijnen. Zo wordt er bij de soapseries gewerkt met schrijversteams. Hierbij is één persoon verantwoordelijk voor het uiteindelijke script (de scriptcoördinator). Het gesprek over de twee verhaallijnen uit OnM werd met deze coördinator gevoerd. Bij GTST waren ook de hoofdschrijver en projectleider aanwezig. Met deze personen werd over de drie verhaallijnen uit de soap gesproken. Najib & Julia werd geschreven door één persoon. De afleveringen van Costa! boden veel verhaallijnen over seksualiteit. Zodoende kwam het voor dat uit één aflevering meerdere verhaallijnen werden geselecteerd. Een groot verschil tussen de schrijvers van de soaps en de schrijvers van Costa! en Najib & Julia, is dat de eerstgenoemde in dienst zijn van ScriptStudio. De overige schrijvers zijn freelancers die zich aan verschillende projecten tegelijkertijd kunnen binden. Bij Costa! is er steeds één schrijver betrokken bij een aflevering, wel kan een schrijver meerdere afleveringen op zijn naam hebben staan. Uiteindelijk werd er met vier schrijvers van Costa! gesproken; drie van hen waren verantwoordelijk voor meerdere verhaallijnen die voor dit onderzoek geselecteerd zijn.

Methode

De interviews die met de scriptschrijvers gehouden zijn, bestonden uit open vragen. Aan het begin van het gesprek werd de verhaallijn getoond waar de schrijver verantwoordelijk voor was. Vervolgens werd er over het verhaal gesproken waarbij de nadruk lag op het motief van de schrijver voor de lijn en de mogelijkheden voor Entertainment-Education binnen de betreffende lijn. Vervolgens werd er in het algemeen gesproken over de mogelijkheden van Entertainment-Education. Op deze manier werd getracht een helder inzicht te verkrijgen in de standpunten van de schrijvers. Aan het einde van ieder interview werd de schrijvers gevraagd om op twee schalen van 0% tot 100% de mate van entertainment en de mate van educatie voor de betreffende lijn aan te geven.

De interviews met de schrijvers van GTST en OnM werden gehouden in de vergaderruimte van de Scriptstudio in Amsterdam. De overige schrijvers werden bij hen thuis ondervraagd. De interviews werden afgenomen door een student onderzoeker en een senior onderzoeker. Afhankelijk van het aantal verhaallijnen waarvoor de schrijver verantwoordelijk was, duurde een interview tussen de anderhalf en tweeënhalf uur. Met toestemming van de schrijvers, werden de gesprekken opgenomen op audiocassette. Door het falen van de opnameapparatuur is één interview samengevat en niet aan de hand van de opname uitgewerkt. Na het uitwerken van de opnames werd een conceptversie van het verslag naar de schrijvers verstuurd. Eventuele aanmerkingen werden verwerkt tot de uiteindelijke versies zoals in dit rapport.

Resultaten

Analyse op basis van interviews met negen scriptschrijvers van de series Costa! (4), Najib en Julia (1), Onderweg naar Morgen (1) en Goede tijden, Slechte tijden (3). Zie bijlage 2 voor alle uitgewerkte interviews.

Rol van de schrijver

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de visie van de schrijvers op hun rol als schrijver.

Tabel 1: De rol als schrijver

Comedy - Costa	Drama – Najib en Julia	Soap – GTST ONM
<ul style="list-style-type: none"> Bewust van voorbeeldfunctie Het vertellen van een verhaal 	<ul style="list-style-type: none"> Een schrijver moet verteld worden wat de bedoeling is vervolgens zijn gang kunnen gaan en het stuk schrijven 	<ul style="list-style-type: none"> Er wordt wel een boodschap afgegeven, maar geen voorlichting gegeven

Als voornaamste rol van de schrijver zagen de meeste scriptschrijvers het vertellen van een verhaal. Daarbij is het volgens de geïnterviewden van groot belang dat het verhaal goed in elkaar zit. Een scriptschrijver van Costa! gaf aan dat hij zich bewust is van de voorbeeldfunctie die hij heeft. Hier wordt tot op zekere hoogte door hem rekening mee gehouden tijdens het schrijven. Ook de schrijver van Onderweg naar Morgen is van mening dat in de serie wel een bepaalde boodschap wordt afgegeven, maar dit ziet hij zeker niet als voorlichting.

De totstandkoming van een verhaallijn

Bij de soapseries en de serie Costa! (door meerdere schrijvers geschreven), worden tijdens brainstormsessies met het totale schrijversteam de grote lijnen uiteengezet (zie tabel 2). De verdere invulling van de afleveringen is aan de individuele schrijvers zelf. Na het schrijven van een aflevering vindt er bij Costa! terugkoppeling plaats naar het schrijversteam.

Tijdsduur schrijfproces: zes tot acht weken per aflevering.

Over het algemeen wordt er bijna altijd in meer of mindere mate research gepleegd om aan informatie te komen voor het schrijven van de verhaallijnen. Dit varieert van het raadplegen van eigen kennis en vrienden, tot het lezen van forums op internet en grondige research in medische bibliotheken. Zowel bij de serie Costa! als bij Goede tijden, Slechte tijden wordt het publiek direct benaderd om feedback te geven op de serie. Opmerkelijk is het feit dat, terwijl de schrijvers van Onderweg naar Morgen er alles aan doen om het verhaal te laten kloppen, de schrijvers van Goede Tijden, Slechte Tijden dit niet als eis stellen boven de dramatische impact van het verhaal. Om de herkenning bij de kijker te houden, wordt er bij de series Costa! en Onderweg naar Morgen zo breed mogelijk geschreven en maar weinig inhoudelijk diepgaand. Eén van de schrijvers van Costa! dacht dat een lijst met 'tips voor scripts' handig zou kunnen zijn om op ideeën te komen.

Tabel 2: Research: hoe komt een verhaallijn tot stand?

Comedy - Costa	Drama – Najib en Julia	Soap – GTST ONM
<ul style="list-style-type: none"> Eerst grote lijn bepaald, dan invulling Het internet en eigen kennis worden gebruikt voor informatie 	<ul style="list-style-type: none"> Interesse voor het onderwerp en reizen 	<ul style="list-style-type: none"> Het verhaal moet kloppen, waardoor er veel research wordt gepleegd, zoals het raadplegen van psychiaters en instituten en medische bibliotheken (OnM)

<ul style="list-style-type: none"> • Niet te specialistisch, zo breed mogelijk schrijven • Kijken wat leeft onder de doelgroep, o.a. door het lezen van forums • Op de fanclubsite worden polls gehouden • Werken met grappige clichés, het omdraaien van clichés, metaforen, spraakverwarring en vooral herkenbaarheid • Een boodschap wordt niet altijd bewust ingeschreven, maar voor herkenning • Tips voor scripts kunnen nuttig zijn 		<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeksbureaus en schrijvende kijkers leveren feedback op de serie (GTST) • De schrijvers houden brainstormsessies • Onderzoek op locatie (GTST) • Er worden vrienden geraadpleegd over het onderwerp (GTST) • De werkelijkheid wordt wel eens aangepast voor de verhaallijn (GTST)
--	--	--

Dramatechnische criteria

In tabel 3 is aangegeven aan welke dramatechnische criteria de verhaallijnen volgens de schrijvers moeten voldoen.

Tabel 3: Aan welke dramatechnische criteria moet verhaallijn voldoen?

Comedy - Costa	Drama – Najib en Julia	Soap – GTST ONM
<ul style="list-style-type: none"> • Herkenbaarheid belangrijk voor identificatie bij doelgroep • Het moet begrijpelijk zijn, niet te veel diepgang en niet te zwaar • Het verhaal moet goed in elkaar zitten, als de kijker er iets van leert is dat mooi, maar niet het primaire doel • Onverwachte wendingen en contrasten zijn leuk om naar te kijken • Sympathie is een bindende factor 	<ul style="list-style-type: none"> • Een verhaal moet spannend zijn • Een serie moet geloofwaardig en realistisch zijn • De scènes moeten niet te lang duren • Er moet van de karakters gehouden worden • Er moet beweging in zitten • De kijkers zitten tussen hoop en vrees 	<ul style="list-style-type: none"> • De kijker moet zich kunnen identificeren door dramatechnische keuzes en niet door voorlichtingskeuzes • Gevoelens en emoties brengen herkenbaarheid • Het verhaal moet goed in elkaar zitten, ook al is het niet altijd geloofwaardig

Allereerst moeten het verhaal en de karakters herkenbaar zijn om de kijkers zich te kunnen laten identificeren met de beschreven situaties. Deze herkenbaarheid is te bereiken door gevoelens en emoties te laten zien en humor toe te voegen. Volgens ervaring van een schrijver van Costa! identificeren kijkers zich eerder met oudere karakters in de serie. Hoewel bepaalde thema's makkelijker in de serie te verwerken zijn door een gastrol te introduceren, heeft het dus ook voordelen om een bestaand personage te gebruiken voor een onderwerp. Hiernaast is sympathie van de karakters belangrijk om kijkers aan het verhaal en de serie te binden. De schrijvers van Costa! zijn van mening dat door de beperkte duur van een aflevering, het verhaal niet te ingewikkeld of te zwaar moet zijn. Verder werd er aangegeven dat een verhaal spannend dient te zijn en goed in elkaar hoort te zitten. Over de mate van realisme en geloofwaardigheid waren de meningen verdeeld: de schrijver van Najib en Julia gaf aan dit belangrijk te vinden, terwijl de schrijvers van Goede tijden, Slechte tijden dit zoals eerder vermeld, minder belangrijk achtten. Laatstgenoemden gaven zelfs aan dat zij van mening waren dat een soap niet te veel op de realiteit moet lijken.

Entertainment-Education

De antwoorden die de respondenten gaven op de vraag of Entertainment-Education mogelijk zou zijn binnen hun serie, zijn samengevat in tabel 4. De schrijvers van alle series werden

merkbaar afgeschrikt door het woord ‘voorlichting’. De schrijver van Najib en Julia gaf aan dat voorlichtingskundigen zich niet met drama zouden moeten bemoeien, omdat zij geen verstand zouden hebben van drama. Ook is drama volgens hem hiervoor niet geschikt, omdat het opnemen van voorlichtingskundige elementen altijd consequenties heeft waar iets mee gedaan moet worden. Soapseries zijn statischer, waardoor persoonlijke ontwikkelingen langzamer verlopen en zijn dus beter geschikt voor E-E aldus deze schrijver.

Bij de schrijvers van Goede tijden, Slechte tijden wordt een samenwerking met een voorlichtingsorganisatie meer gezien in de vorm van een vraagbaak. Eén van de schrijvers was bovendien van mening dat dergelijke inmenging lastig is, omdat het “vaak saai is en niet geschikt om in een verhaal op te nemen”. Een andere schrijver uit hetzelfde team dacht juist dat input van een organisatie interessant zou kunnen zijn. Ze noemen een dergelijke samenwerking ‘sponsoring’ en zijn huiverig wanneer dit gebeurt door niet-commerciële organisaties. In ieder geval zou een dergelijk verzoek op het juiste moment moeten komen en bij de lijnen en personages van dat moment moeten passen. Er wordt daarbij gedacht aan het verwijzen naar folders en het tonen van een telefoonnummer tijdens de aftiteling.

De schrijver van Onderweg naar Morgen gaf aan dat het mogelijk zou zijn om tijdens de lange termijn planning een thema op de agenda te zetten. Het op korte termijn inpassen van een thema binnen de serie is lastig, omdat er snel geschreven moet worden en de verhaallijn bij de serie en de karakters moet passen. Hij gaf tevens aan dat het een goed idee zou zijn om een meldpunt in te stellen dat contact legt met organisaties die gerelateerd zijn aan het onderwerp, zodat zij kunnen rekenen op extra belangstelling vanuit de kijkers.

Tabel 4: Is Entertainment-Education mogelijk?

Comedy - Costa	Drama – Najib en Julia	Soap – GTST ONM
<p>Het is mogelijk, zolang:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De voorbereiding tijdig en goed is • Het verhaal dramatechnisch juist is, ook op de langere termijn • Het thema niet in de weg zit • De communicatie tussen samenwerkende partijen goed is • Het thema in 1 aflevering kan worden behandeld, bijvoorbeeld d.m.v. een gastrol • Inscript participatie lijkt beter dan coproductie • Het aangeven van een impliciete norm werkt beter dan informatieve boodschappen • Humoristisch moralistisch en om dramatechnische redenen, maar ook maatschappelijk belang 	<ul style="list-style-type: none"> • “Voorlichtingskundigen zijn angsthazen en hebben geen verstand van drama” • Bij drama draait het om de vorm en niet om de inhoud • “Drama is niet geschikt voor E&E” 	<ul style="list-style-type: none"> • Ja, door emoties te tonen wordt de herkenbaarheid vergroot, ook bij de kijkers met ervaring met het onderwerp. Er kan inzicht worden gegeven in de situatie (OnM) • Het inpassen van een thema in de serie is lastig (OnM) • Bij het bespreken van de lange lijn kan een thema wel op de agenda gezet worden (OnM) • Goed idee om meldpunt in te stellen (OnM) • Input van een organisatie zou interessant zijn en er zou gekeken worden wat ermee gedaan kan worden (GTST) • Dergelijke inmenging is lastig (GTST) • Input van organisatie wordt meer gezien in de vorm van vraag en antwoord (GTST) • De schrijvers zijn bang voor sponsoring bij niet-commerciële producten (GTST) • Een verzoek moet op een goed moment komen en bij de lijnen en de personages passen (GTST) • Er zou wel kunnen worden verwezen naar folders of een telefoonnummer tijdens de aftiteling (GTST)

De schrijvers van de serie Costa! stonden over het algemeen het meest open voor het idee. Wel werd er een aantal voorwaarden aan gesteld, die te zien zijn in tabel 4. Naast deze voorwaarden zagen ze het idee van een coproductie minder zitten dan samenwerking in de vorm van inscript participatie. Schrijvers moeten volgens hen niet het gevoel krijgen dat ze ‘voor de kar gespannen’ worden, maar willen juist controle houden. Zij werken bij Costa! al veel met het aangeven van impliciete normen. De hoofdpersonages roken bijvoorbeeld niet en drinken weinig alcohol. Door van bepaalde onderwerpen geen halszaak te maken, wordt er aangegeven dat het normaal is. Door dergelijke boodschappen uit te spreken, wordt het verhaal minder aantrekkelijk, volgens de schrijvers. Tevens zagen de schrijvers het maatschappelijk belang van een moralistisch verhaal: de personages uit de serie hebben aan het eind van de aflevering altijd wat geleerd.

In tabel 5 zijn enkele overige opmerkingen opgenomen die inzicht geven in de totstandkoming van deze series.

Tabel 5: Overige opmerkingen

Comedy - Costa	Drama – Najib en Julia	Soap – GTST ONM
<ul style="list-style-type: none"> Series, en soms ook personages, vaak gebaseerd op bestaande series of films 	-	<ul style="list-style-type: none"> Bij GTST worden verschillende lijnen onderscheiden: een romantische lijn, een familielij, een spannende (suspense) lijn en een lichte (comic relief) lijn.

Conclusie

Uit de antwoorden van de scriptschrijvers bleek een sterke terughoudendheid wanneer het gaat om –met name het woord- voorlichting. Alleen al het woord riep bij de schrijvers een sterk verband op met saai en belerendheid. “Er wordt wel een boodschap afgegeven, maar geen voorlichting gegeven”, is een gedachte die representatief is voor meningen van de geïnterviewde schrijvers. De angst om creatieve vrijheid kwijt te raken, is hierbij groot. Desondanks zijn sommige schrijvers zich wel bewust van de voorbeeldfunctie die ze hebben voor de jongeren. Andere schrijvers geven weer aan dat je niet kunt schrijven zonder moraal of dat de personages uit de serie iedere aflevering iets geleerd moeten hebben. Het merendeel doet dan ook veel research om de inhoud van de verhaallijn te laten kloppen met de werkelijkheid.

Als belangrijkste dramatechnisch criterium waaraan een verhaallijn moet voldoen, werd door bijna alle schrijvers genoemd dat de situaties en de personages herkenbaar moeten zijn voor de kijker. Dit kan worden bewerkstelligd door gevoelens en emoties te tonen. Volgens de Sociale Leertheorie van Bandura (1986) zijn herkenning en identificatie belangrijke voorwaarden om gedragsverandering mogelijk te maken. Samenwerking ten behoeve van Entertainment-Education lijkt dan ook wel mogelijk, vooropgesteld dat de samenwerking niet in de weg staat van het verhaal. Verschillende schrijvers merkten op dat een impliciete boodschap beter in een serie verwerkt kan worden dan een expliciete boodschap. Indien er een thema in de serie verwerkt moet worden, moet dit ruim van tevoren ingepland worden, op het moment dat de grote lijnen uitgezet worden. Het idee om een centraal meldpunt in te stellen dat beide partijen op de hoogte brengt van kansen en mogelijkheden, wordt door meerdere schrijvers onderschreven, evenals het idee om lijst met ‘tips voor scripts’ te ontwikkelen, waar schrijvers ideeën uit kunnen putten.

Bijlage 1. Overzicht verhaallijnen

	Omschrijving lijn	Duur in minuten	Serie
Verhaallijn 1	Jaloezie in een lesbische relatie	13	Costa!
Verhaallijn 2	De eerste keer	10	Costa!
Verhaallijn 3	Vreemdgaan in een lesbische relatie en de voltrekking van een lesbisch huwelijk	14	Costa!
Verhaallijn 4	Transseksualiteit	17	Costa!
Verhaallijn 5	De eerste keer; hoe lang moet je wachten, wat is speciaal? Is vreemdgaan toegestaan in een relatie?	4	Costa!
Verhaallijn 6	Erectieproblemen	20	Costa!
Verhaallijn 7	Aangeven en respecteren van grenzen binnen een relatie	8	Costa!
Verhaallijn 8	Homoseksualiteit	3	Costa!
Verhaallijn 9	Seksuele voorlichting en seksualiteit van verstandelijk gehandicapten	7	Goede Tijden, Slechte Tijden
Verhaallijn 10	Het niet openlijk uit komen voor je lesbische relatie en voor de eerste keer met elkaar naar bed. Hoe doen vrouwen het eigenlijk?	23	Goede Tijden, Slechte Tijden
Verhaallijn 11	Zoenen met een jongen in een lesbische relatie	17	Goede Tijden, Slechte Tijden
Verhaallijn 12	De eerste keer, anticonceptie en zwangerschapstests	22	Onderweg naar Morgen
Verhaallijn 13	Lesbische relatie; oudere vrouw met jonger meisje	23	Onderweg naar Morgen
Verhaallijn 14	Een verboden liefde, veroorzaakt door cultuur verschillen; kies je voor de liefde of voor je familie?	16	Najib en Julia

Bijlage 2. Verslag interviews scriptschrijvers

Verhaallijn 1: Costa - Jaloezie in een lesbische relatie

Datum: 20 oktober 2003
Tijd: 15:30 – 18:00
Plaats: Woning Pim van Hoeve, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver:* Pim van Hoeve
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Frida (biseksueel) werkt als propper in Spanje en Angela (lesbisch) werkt als dierenarts in Portugal. Zij hebben sinds twee jaar een relatie. Vicky is een nieuwsgierige huisgenoot van Frida en vindt het heel spannend dat zij biseksueel is. Vicky neemt de telefoon op als Angela belt. Ze vertelt Angela dingen die Frida aan de andere proppers vertelde over haar seksuele geaardheid en hun relatie. Hierdoor ontstaan allerlei misverstanden en jaloezse reacties. Frida's broer Bart geeft Frida het advies om naar Angela toe te gaan om te praten. Als alles is uitgepraat, vragen ze elkaar ten huwelijk.

1. Kun je iets vertellen over jouw relatie tot Costa! als schrijver?

Vóór de bioscoopfilm Costa! wilde Johan Nijenhuis Costa! als televisieserie uitbrengen. Hier was Pim als schrijver al bij betrokken. De televisieserie moest nog even wachten; de film kwam eerst. Toen de film een succes bleek, werd er toch een serie over de proppers geschreven. Bij het schrijven van de scripts van de eerste twee seizoenen van de serie was Pim weer betrokken. Inmiddels is het derde seizoen ook geschreven én opgenomen, maar hier heeft Pim niet meer aan meegewerkt. Hij werkte aan andere projecten zoals het scenario en de regie voor de Nederlandse film 'Liever Verliefd'.

2. Kun je iets vertellen over het ontstaan van deze verhaallijn omtrent Frida en Angela?

Het eerste seizoen van Costa! bleek het vooral goed te doen onder jongeren tussen de twaalf en negentien jaar. De schrijvers hadden een andere doelgroep voor ogen; zij hadden ook graag twintigers en jonge dertigers onder de kijkers gehad. De intentie was om een soort 'Love Boat' te maken, waarbij de hoofdrolspelers elke week avonturen beleven met de gasten. Ook moesten het moralistische verhaallijnen worden, maar wel humoristisch. Toen bleek dat de kijkers jonger waren dan de schrijvers voor ogen hadden gehad is besloten om het tweede seizoen anders op te gaan zetten; het zou meer gaan over dingen die de jongere kijker aanspreken. Nu zou de nadruk veel meer op verliefdheid, relaties en hieraan gerelateerde onderwerpen komen te liggen. Bij het uitzetten van de grote lijnen voor het tweede seizoen, was Pim nauw betrokken. Hij deed dit samen met Pieter Bart Korthuis en Wijo Koek. Op dit punt werd besloten dat Frida en Angela zouden trouwen en dat dit over een viertal afleveringen verspreid zou worden (Katja Schuurman, de actrice die Frida speelt, zou daarna de serie verlaten). Dan is het leuk als je een verwijdering tussen de twee geliefden inschrijft, zodat ze ook weer bij elkaar kunnen komen, waarna er uiteindelijk getrouwd wordt. Wat Pim met deze lijn wilde vertellen is dat het heel moeilijk is

een relatie op afstand te hebben, doordat er makkelijk allerlei misverstanden ontstaan omdat je elkaar niet face to face spreekt. Dat wordt hier ook vooral veroorzaakt door de bemoeienis van de jonge Vicky. Dit personage is overigens gebaseerd op de dochter van kapitein Stubing uit Love Boat, die ook Vicky heet en zich altijd overal mee bemoeit omdat ze erbij (bij de volwassenen) wil horen.

Dat relaties op afstand tot misverstanden kunnen leiden is volgens Pim het moralistische gedeelte van deze verhaallijn. Pim zegt: "Een moralistisch element is in een serie als Costa! erg belangrijk. Proppers zijn namelijk eigenlijk geen fijne types, maar de kijkers moeten ze toch in hun hart sluiten opdat zij zich er mee kunnen identificeren." Zo kunnen ze een vaste kijker van de serie worden. Dit bereik je door de personages toch sympathieke kanten te geven, anders wordt het te plat. Het moralistische aspect wordt zodoende om dramatechnische redenen gebruikt, maar Pim geeft aan dat hij zelf ook dergelijke elementen inschrijft vanuit een maatschappelijk belang. Hij heeft de neiging dit te veel te doen, maar wordt hierin gelukkig geremd door de andere schrijvers. *"Als je het (inschrijven van moralen) teveel gaat doen, werkt het brekerig. Het moet niet té braaf worden, het moet ook ondeugend zijn. Dat contrast maakt het leuk."*

3. Kun je iets vertellen over de motieven omtrent de bisexualiteit in deze lijn?

Dat is in de film geïntroduceerd, hierin werd Frida verliefd op Angela. Dit is bedacht door Johan Nijenhuis. Bisexualiteit is iets van deze tijd; tegenwoordig wordt daar meer voor uitgekomen. Zodoende denkt Pim dat veel mensen het zullen herkennen. In zijn vriendenkring heeft hij ook biseksuelen, zowel mannen als vrouwen. Dat het vooral bij bisexualiteit neerkomt bij het vallen op een persoon en niet op een geslacht (hetgeen onlosmakelijk verbonden is met seks) is iets wat hij met deze lijn duidelijk kon en wilde maken. Pim noemt het zelf een boodschap, net als de uitspraken over jaloezie. Het kan dan wel een hele egoïstische emotie zijn, het is wel menselijk. Een dergelijke boodschap wordt niet altijd bewust ingeschreven, zoals in het geval van de jaloezie. Hier had hij de intentie te werken met clichés hetgeen vaak grappig wekt. Hij begint dan met het gegeven jaloezie en schrijft dan een tiental clichés op waarvan hij er één (of meer) uitkiest voor het verhaal. Die clichés draait Pim ook wel om. Dit geeft een onverwacht effect wat grappig werkt.

4. Heb je research gedaan naar bisexualiteit?

Er is maar weinig tijd om uitgebreid research te doen. Martine vraagt of er een behoefte bestaat aan iets als 'tips voor scripts' waarbij je bijvoorbeeld een tiental problemen waar biseksuelen tegen aan lopen op kunt vragen. Pim geeft aan dat iets dergelijks wel handig zou kunnen zijn. Er kan immers over elk gegeven wel een grap geschreven worden. Tevens zegt hij: "Schrijvers willen zelfstandigheid, maar zitten wel eens verlegen om ideeën."

5. Wat voor soort serie is Costa!?

In een dramaserie maken de personages karakterveranderingen door. Bij comedy is een karakter consistent. Een aflevering van Costa! eindigt wel met een conclusie, maar dat wil niet zeggen dat de personages zich daar alle afleveringen naar gedragen. Je kunt dus stellen dat Costa! wat dat betreft tussen drama en comedy zit.

Score E&E schaal

Entertainment: 80%

Educatie: 20%

Verhaallijn 2: Costa - De eerste keer

Datum: 20 oktober 2003
Tijd: 15:30 – 18:00
Plaats: Woning Pim van Hoeve, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver:* Pim van Hoeve
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Bart werkt als propper in Salou, waar Berdien vakantie houdt. Bart probeert een ringtone op zijn telefoon te programmeren en als dit niet lukt, helpt Berdien hem daarbij. Als dank wil zij dat hij haar ontmoagdt. Hij is zelf ook maagd, maar vertelt haar dat niet. Terwijl zij vindt dat er te moeilijk gedaan wordt over de eerste keer, is hij van mening dat je verliefd moet zijn om met iemand naar bed te gaan. Hij krijgt tips van vrienden en besluit het te doen. De poging mislukt jammerlijk door onhandigheid en een brandje in zijn kamer. Zij vindt daarop iemand anders om zijn taak over te nemen.

1. Wat opvalt is dat het initiatief bij Berdien ligt, kun je daar iets over vertellen?

Iets dat erg grappig werkt is het omdraaien van clichés. Je zou Berdien, een meisje van het conservatorium, niet verwachten in een vakantieoord als Salou en ook zou je niet verwachten dat ze als tegenprestatie voor de hulp met Bart's telefoon door hem ontmoagd wil worden. Het onverwachte maakt het leuk om naar te kijken. Iets anders dat goed werkt is het gebruik van metaforen en spraakverwarringen zoals het koffiezetten van Vicky, de concertviolist en hardrockdrummer en de natte lucifers.

2. Deze lijn scoort goed als je kijkt naar voorlichtingskundige principes. Zo worden er bijvoorbeeld vanuit twee perspectieven (mannen en vrouwen) tips gegeven aan Bart over de eerste keer. Kun je daar iets over zeggen?

Je wilt herkenbaarheid bij de kijker oproepen. Dit is iets wat Pim nastreeft als hij schrijft. *“Wellicht dat het nastreven van herkenbaarheid resulteert in goede voorlichtingselementen.”* Over de tips zegt hij dat Frida en Agnetha Bart serieus willen adviseren over hoe hij voor Berdien de ideale ontmoagding kan realiseren. Björn en Tommy maken er geintjes over. Dat contrast werkt grappig en is heel bewust zo neergezet.

3. Waarom wordt er in deze verhaallijn niet gerefereerd aan (het belang van) veilig vrijen?

Dit is niet bewust gedaan. Wanneer dit aspect (met name condooms) betrokken werd in de scène had er vast veel mee gekund. Toeval eigenlijk en jammer, vindt Pim achteraf. Er nog eens over nadenkend komt het waarschijnlijk omdat in je fantasie alle dingen die belemmerend kunnen zijn geen rol spelen. Terwijl in de werkelijkheid alles een belemmering kan zijn. Het condoom had dus een hele grote rol kunnen spelen. Maar in deze verhaallijn was er al zoveel sprake van belemmering voor het plaatsvinden van de daad, dat het misschien teveel zou worden. Pim laat in een verhaallijn zelden daadwerkelijk seks voorkomen. Dat is een streven dat Pim wil naleven met zijn scriptaandeel voor Costa! Reden hiervoor is dat hij het niet nodig vindt om in een serie als Costa! seksscènes op te nemen.

4. Hoe sta je tegenover een E&E samenwerking op basis van inscript participatie?

“Ik denk dat inscript participatie heel goed kan, maar dat het belangrijk is dat er tijdig samengewerkt wordt.” Verder zegt Pim hierover: *“Ik merk dat het (een boodschap) makkelijker in te bouwen is in comedy, de humor maakt het minder zwaar.”* Daarnaast zegt Pim hier nog dat hij van mening is dat: *“(…) je ook een norm kunt aangeven zonder dat je het erover hebt.”* Als voorbeeld noemt hij het feit dat er in Costa! niet gerookt wordt en eigenlijk ook geen alcohol wordt gedronken. *“Door te laten zien dat stoere mensen niet roken, geef je ook een norm aan, zonder hier expliciet iets mee te doen in een dialoog.”*

5. Hoe sta je tegenover samenwerking in de vorm van een coproductie?

“Het kán wel, maar het is gevaarlijk. De voorlichtingsboodschap kan maximaal 20% beslaan en de overige 80% moet ook ingevuld worden.” Bovendien zegt Pim: *“Een schrijver voelt zich bij een coproductie voor een kar gespannen en dat is niet de bedoeling.”* Een schrijver heeft als doel het vertellen van een zo leuk mogelijke serie.

6. Een E&E serie zou een nieuw genre zijn. Zou je daar nieuwe, en hiervoor opgeleide schrijvers voor moeten nemen?

Volgens Pim is het niet zo specialistisch. Het is misschien zelfs goed om iemand te nemen die ervaring heeft met schrijven. Martine oppert dat een ervaren schrijver het opvolgen van voorlichtingskundige principes als een obstakel kan ervaren. Pim zegt hierop: *“Iedereen zou het wel willen proberen, zoveel is er niet te schrijven in Nederland.”* Toch blijft hij sceptisch staan tegenover een coproductie. Voor een simpele doelstelling zoals wordt nagestreefd bij ‘Meiden van de Wit’ kan het werken, maar leefstijlthema’s lenen zich hier niet voor. *“De thematiek van leefstijl is te mager om goed entertainment van te maken, je blijft zitten met die overige 80% die je op moet vullen.”* Naast dit argument heeft Pim ook een gevoelsmatige afkeer van een coproductie; *“Wil je iets moois maken, dan lukt het niet op deze manier en dat is onbevredigend voor mij als schrijver.”* Als Martine vraagt naar zijn mening over het schrijven van tips voor scripts waar voorlichters uit kunnen putten (andere tips voor scripts dan eerder genoemd werd), zegt Pim dat het een goed idee is, maar dat ze dan niet zijn woorden moeten verdraaien. De boodschap moet behouden blijven, dus is het goed als hij daar iets van controle op uit zou kunnen oefenen. Martine zegt dat dat dan weer niet de bedoeling is, maar dat je wel controle hebt in het geval van inscript participatie. Pim had al eerder gezegd dat hij als schrijver meer voelt voor inscript participatie dan voor een coproductie.

Score E&E schaal

Entertainment: 90%

Educatie: 10%

Verhaallijn 3: Costa - Vreemdgaan, voltrekking lesbisch huwelijk

Datum: 12 augustus 2003
Tijd: 16:00-18:00
Plaats: Huize Korthuis, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver:* Pieter Bart Korthuis, schrijver verhaallijnen 3 en 5
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Frida en Angela gaan trouwen en zijn druk bezig met de voorbereidingen. Voor Frida is het haar eerste relatie met een vrouw, waardoor haar vrienden Tommy en Björn zich afvragen hoe zij zeker weet dat Angela de ware is. Dan komt Eva in beeld, tot wie Frida zich aangetrokken voelt. Eva zoent haar, waardoor Frida in verwarring wordt gebracht. Haar broer Bart geeft haar het advies om naar haar hart te luisteren. Angela komt Eva tegen op straat en zij blijken oude geliefden te zijn: Eva probeert nu Angela weer terug te winnen door Frida te verleiden. Op Eva's hotelkamer komt Frida binnen om Eva te vertellen dat ze voor Angela kiest, als Angela verschijnt om Eva te confronteren. Frida slaat Eva neer en Angela en zij leggen de ruzie bij. Aan het eind treden ze dan eindelijk in het huwelijk.

1. Hoe ben je als schrijver bij Costa! betrokken geraakt?

Pieter vertelt dat hij eerst werkte als documentaire- en reportagemaker. Hij kreeg een opdracht om een comedyserie te schrijven omtrent Linda, Roos en Jessica, welke overigens nooit is uitgezonden. Dit project was voor dezelfde producent als van Costa!, en zo is het gekomen. Costa! is trouwens losjes gebaseerd op de serie 'Love Boat', in die zin dat het gaat om mensen die met vakantie zijn en vrolijke avonturen beleven met de crew. Dit noemt Pieter 'echt entertainment'. Humor speelt hier ook een belangrijke rol. Pieter geeft aan dat hij erg van comedy-schrijven houdt en dat de stijl van zijn afleveringen hierdoor verschilt van afleveringen die door anderen geschreven zijn; hij schrijft meer grappen in dan de rest. Dit zijn grappen in de dialoog op woordniveau. Bij het schrijven calculeert hij in dat er tijdens de opnamen veel grappen zullen sneuvelen, hetgeen hij wijdt aan slechte timing en dergelijke. Ook wordt niet alles opgepikt door de kijkers. Doordat hij meer grappen inschrijft, blijven er meer over.

2. Kun je aangeven hoe deze lijn is ontstaan?

Frida wordt gespeeld door de actrice Katja Schuurman. Zij speelde ook Frida in de film Costa!, waarin de relatie tussen haar en Angela begon. In het tweede seizoen van de serie zou zij na 4 afleveringen stoppen. Als 'finale' zou de actrice graag trouwen met Angela, omdat zij dat nog nooit gespeeld had. Het moest een bruiloft worden met grote Sisi-jurken. Met deze gegevens is Pieter aan de slag gegaan. In het vorige seizoen heeft ook een bruiloft gezeten. De aanloop daar naartoe is toen uitgespreid over drie afleveringen. De daadwerkelijke bruiloftsaflevering is ook geschreven door Pieter. Nu wilde hij het niet meer zo spreiden en het binnen één aflevering houden; weer eens wat anders. Bij Rens en Janet ging het in een aflevering voorafgaand aan hun bruiloft uit. Die spanning is bij Frida en Angela in een aflevering verweven. Het spanningselement in deze lijn wordt ingebouwd door de twijfel van Frida. Het feit dat degene waar Frida mee zoent een vrouw is en geen man wordt verklaard doordat een vrouw meer gevaar brengt. Het gaat dan namelijk niet om twijfel over of Frida nu lesbisch is of niet, maar echt puur om de

vraag of Angela nu de ware vrouw voor haar is. Bovendien was het nog niet eerder verteld dat Frida gevoelens heeft voor een andere vrouw. Schrijvers schrijven graag iets nieuws.

3. Hoe bereid je zo'n verhaallijn voor?

Er waren al twee vaste gegevens, waardoor het makkelijk was de lijn te schrijven; het feit dat Katja er na aflevering 4 uit zou gaan en dat zij wilde trouwen in de serie. Vanuit dat perspectief ga je een opzetje schrijven en deze wordt voorgelegd aan het schrijversteam. Dan wordt er gesproken over de mogelijkheden, vervolgens gaat Pieter er weer mee aan de slag en zo krijgt het verhaal steeds meer vorm. Als de synopsis van het verhaal er eenmaal is, is Pieter nog zo'n drie weken bezig met het uitwerken van de tekst en dialogen. Het bedenken van een verhaal duurt het langst. Het schrijven van een aflevering duurt in totaal zo'n 6 tot 8 weken. Wat het belangrijkste is, is het structureren van het verhaal. Een verhaal moet begrijpelijk zijn voor de kijkers. Nu Pieter deze lijn zo terugziet, valt hem op dat er eigenlijk teveel scènes zitten tussen het moment dat Vicky de uitnodiging aan Frida geeft en het moment dat ze op de hotelkamer zijn. Als kijker kun je dan in de war raken en dat is uiteraard niet de bedoeling. Pieter vindt ook dat hij vaak te ingewikkelde verhaallijnen schrijft. Dat is wel een beperking van het genre van Costa!; door de tijdsdruk (een aflevering duurt 42 minuten) kun je niet te veel diepgang brengen. Pieter probeert toch altijd dat alle verhaallijntjes uit een aflevering op een bepaald moment bij elkaar komen. Dit kan lastig zijn, maar dat is juist de uitdaging. Wat overigens wel een voordeel is van Costa! is dat het goed mogelijk is om uitstapjes te maken uit de realiteit. Hier is geen diepgang voor nodig. Een voorbeeld hiervan vormt het einde van de verhaallijn waar de priester uitbarst in gezang. Dat was trouwens een toevalligheid die ontstond bij het schrijven. Pieter was de preek aan het schrijven welke in het Engels moest, doordat de priester zogenaamd Spaans was. Al schrijvende zag hij in zijn Engelse regels songteksten verschijnen en een idee was geboren. Dergelijke mogelijkheden maken het schrijven van Costa! heel erg leuk. Ook omdat binnen de thematiek van puberteit alles snel verteld is. Pieter geeft aan dat hijzelf na vijf afleveringen wel klaar zou zijn met deze thematiek, maar de uitstapjes maken het weer leuk. Costa! is volgens Pieter de enige serie in Nederland waarin dergelijke uitstapjes gemaakt kunnen worden.

4. Wat voor moraal zou je in deze lijn kunnen zien?

De schrijver zegt dat Costa! de meest brave serie is die er is. Iedereen komt weer bij elkaar, ruzies worden altijd bijgelegd en uiteindelijk doet iedereen altijd het goede. In een setting waarin het gaat om zoveel mogelijk vrouwen scoren en uitgaan, valt dit toch wel opvallend te noemen. Dit komt doordat je werkt met een vaste vriendengroep, waarbinnen het goed moet blijven gaan (uiteindelijk). Dit is niet de briefing geweest, maar hangt samen met het soort serie dat Costa! is; Grappig en vrolijk entertainment. Het heeft geen boodschap. Dit behoeft enige uitleg: Costa! hoort thuis in het genre coming-of-age drama. En in feite worden daar belangrijke thema's aangesneden voor pubers; eerste liefde, seks, op eigen benen staan, onzekerheid, de toekomst, relatie met de ouders, peer pressure etc. Dat is voor de doelgroep herkenbare thematiek, die door de buitenwereld onterecht als inhoudsloos gezien wordt.

5. Schrijf je niet vanuit een soort onderstroom om iets aan je kijkers over te brengen?

Hier wordt gesproken over de lesbische relatie tussen Frida en Angela. Er wordt geen issue gemaakt van het lesbisch zijn. Er wordt niet gesproken over of het wel kan, een lesbische relatie. Pieter is van mening dat je juist door van zulke dingen geen issue te maken, je uitdraagt dat een dergelijke relatie normaal is. Deze bewering koppelt hij ook aan een verhaal over allochtonen; *“Geen issue van maken in het verhaal, dan is het normaal.”* Op het lesbische huwelijk zijn ook geen reacties gekomen, buiten ‘glamourreacties’ op de mooie kleding en sierraden.

Wat er verder ter sprake komt in dit punt is dat er in de serie niet wordt gerookt. Dat is een bewuste keuze geweest, omdat ze pubers niet aan het roken willen helpen. Hiermee onderscheiden zij zich ook van andere series. Aan de andere kant maken ze ook weer geen verhaallijnen waarin opmerkingen gemaakt worden in de trant van; “niet roken, want dat is niet goed voor je gezondheid.” Ze zijn namelijk ook weer geen doetjes. Voor alcoholgebruik geldt dat het niet overmatig wordt gedaan en er wordt nooit gedaan alsof het stoer is om veel te drinken. Over condoomgebruik zegt Pieter dat je daar veel grappen over kunt maken. Dat is volgens hem veel effectiever dan wanneer je het uitgebreid over chlamydia hebt. De samenwerking met Stichting Soa Bestrijding in het eerste seizoen is in zijn ogen dan ook niet effectief. De Costa! schrijvers hadden de scripts al klaar toen de opdracht van de Stichting kwam. De schrijvers moesten zinnen in de dialogen inschrijven omtrent seksualiteit. Er was veel te weinig vrijheid voor de schrijvers. Er moest zelfs gewerkt worden met definities en dat maakt een verhaal niet aantrekkelijk. Volgens Pieter werkt het zo dan ook niet. Wat wel goed is, is de condoompot. Pieter denkt dat dit een idee van Johan Nijenhuis zelf is geweest, maar weet dit niet zeker. Omtrent de pot kunnen goed grappige verhalen verteld worden en puur het bestaan van de pot en het in beeld brengen ervan geeft al aan dat veilig vrijen normaal is. Dat is ook iets wat de schrijvers zelf mee willen geven en wat de serie braaf maakt, net als het roken, drinken en het feit dat de karakters het uiteindelijk allemaal goed doen. Zij laten niet zozeer zien hoe de maatschappij is, maar meer zoals de schrijvers de maatschappij leuk zouden vinden. Dat past volgens Pieter ook beter bij het format en het genre. Het wordt gauw te zwaar. Pieter vertelt een verhaal dat zijn nichtje die bij de SOS centrale werkt hem vertelde over iemand die tijdens de wintersport een kind kreeg zonder dat ze wist dat ze zwanger was en het kind in Frankrijk achterliet voor adoptie. Hij speelde met de gedachte hier iets mee te doen in Costa!, maar dat haalt alles binnen de serie uit verhouding. De thematiek van dat verhaal is te zwaar om in de vaak kluchtige lijnen van Costa! tot zijn recht te laten komen.

Score E&E schaal

Entertainment: 100%
Educatie: 10%

Verhaallijn 4: Costa - Transseksualiteit

Datum: 2 september 2003
Tijd: 14:30-17:30
Plaats: Werkruimte Wijo Koek, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver: Wijo Koek*
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Marja Spoor

Samenvatting:

Tommy en Agneta zijn allebei proppers bij een discotheek in Salou. Stiekem zijn ze verliefd op elkaar, maar durven niet uit te komen voor hun gevoelens, omdat onder de proppers de 'Gouden regel' heerst dat proppen en een relatie niet samen gaan. Ze worden uitgelachen door proppers van een andere discotheek, omdat het ze niet meer goed lukt om andere jongens en meisjes te verleiden. In een poging om dit te weerleggen, gaan ze op zoek naar mensen om te verleiden. Tommy's oog valt hierbij op Lisa, die later bekent dat ze vroeger een man was. Ze heeft het als vrouw nog nooit met een man gedaan. Als het bijna zover is, geeft Tommy aan dat ze haar eerste keer beter kan beleven met iemand die echt verliefd op haar is: hij is met zijn hoofd bij iemand anders. Tommy en Agneta bespreken dit met elkaar en zoenen voor het eerst.

1. Kun je aangeven hoe deze lijn is ontstaan?

De relatie tussen Tommy en Agnetha bevindt zich in een ontkenningfase. Al een aantal afleveringen merkt de kijker dat er spanningen zijn tussen de personages welke steeds meer opgevoerd worden. Een verhaallijn heeft uiteraard een begin en een eind. Om iets boeiend te maken, moet je ervoor zorgen dat de weg daartussen geen rechte lijn is. Hiertoe bouw je plotpunten in. Met die plotpunten kun je een vermakelijk, dramatisch en vooral komisch verhaal vertellen. Costa! is immers een luchtige serie. Rondom de spanningen tussen Tommy en Agnetha kunnen dan ook veel grappige plotpunten geschreven worden.

Voorafgaand aan het schrijven van de afleveringen, heeft Wijo eerst met twee andere schrijvers de grote lijnen voor het seizoen opgezet. Daarbij ontstond al het idee ergens iets met transseksualiteit te doen. De reden hiervoor is dat het voor een bepaald effect en verrassende wendingen kan zorgen. Dat maakt het leuk om naar te kijken. De transseksualiteit is verder niet van belang voor de lijn Tommy en Agnetha. Het gaat er namelijk om dat Tommy beseft dat hij niet met andere vrouwen naar bed wil; hij is verliefd op Agnetha en zij zit in zijn hoofd. Dat besef had ook tot Tommy kunnen komen als hij met een 'gewone' vrouw in bed had gelegen. Door hiervoor een transseksueel te nemen, ontstaan er meer grappige momenten en kan er ook meer verteld worden. Wijo heeft er bewust voor gekozen om de personages niet afwijzend op de transseksualiteit te laten reageren. Tommy dumpst Lisa niet als hij van haar hoort dat zij transseksueel is en vooral Björn reageert heel positief. Op deze manier krijgen de kijkers als het ware iets extra's. Een andere motivatie voor de reacties van de personages is volgens Wijo dat zij al veel meegemaakt hebben. Het zijn geen wereldvreemde types, dus zou het ook raar zijn als de schrijvers hen op een bekrompen en afkeurende wijze laten reageren.

2. Is de optie om Tommy verder te laten vrijen met Lisa overwogen?

Dit is overwogen, maar niet gedaan. Het zou voor het schrik-effect wel kunnen, maar zou verder een verkeerde wending aan de lijn geven. Het gaat immers om Tommy en Agnetha; dat Tommy beseft dat hij verliefd is op Agnetha en om die reden niet met Lisa vrijt. De lijn moet duidelijk maken dat Tommy een klein hartje heeft, dat hij van het slag 'ruwe bolster, blanke pit' is. De proppers en dus de hoofdrolspelers hebben namelijk een onsympathiek imago. Ze moeten mensen eigenlijk het bed in praten, om hen tevreden klanten van de Costa! te maken. Op deze manier zie je ook de 'menselijke' kanten van de proppers.

3. Waarom is de actrice die Lisa speelt voor deze rol gecast?

Wijo heeft zelf in zijn vriendenkring geen transseksuelen. Hij kent ze alleen van de televisie. Vaak zie je op tv Aziatische types die transseksueel zijn. De actrice die Lisa speelt is een echte vrouw. Ze heeft al eerder een dergelijke rol gespeeld. Zij wordt daarvoor gecast omdat zij een lage stem heeft en een Aziatisch uiterlijk heeft. Wijo vindt het grappig dat als mensen deze lijn zien goed naar Lisa kijken en zoiets hebben van: "Ja, nu je het zegt." Terwijl het een echte vrouw is. De actrice heeft overigens ook in Big Brother gezeten en een liedje met bewoner Ruud gezongen.

4. Doe je wel eens research voor een verhaallijn?

Het schrijven van een aflevering begint met het schrijven van een synopsis. Wanneer je daarbij stuit op zaken die je niet zeker weet en dus verder uit moet zoeken, doe je dat. Wijo maakt daarvoor veel gebruik van het internet. Je moet wel opletten dat je niet teveel en te specialistisch gaat vertellen, dan pikken niet alle kijkers het op en dat is niet de bedoeling. Je moet zo breed mogelijk schrijven. Wat Wijo doet om inspiratie op te doen en om te zien wat er onder de kijkers leeft, is het lezen van een forum op internet.

5. Denk je dat je het publiek iets kunt laten opsteken van, in dit geval, het thema transseksualiteit?

Het belangrijkste uitgangspunt van een schrijver is dat het verhaal goed in elkaar zit. Daarbij zou het leuk zijn als de kijker er iets van opsteekt, maar dat is niet het primaire doel. Wat van belang is, is dat er niet in clichés wordt vervallen en een andere invalshoek wordt getoond. Die andere hoek zorgt voor het verrassingselement dat nodig is om kijkers te trekken. Een thema als transseksualiteit is erg geschikt om te verrassen.

6. Hoe kwamen jullie erop om door middel van een banaan het begrip impotentie uit te leggen?

Dat hebben de acteurs zelf bedacht. Wijo noemt dit de dynamiek van de regie. Binnen het kader van het script kunnen aanpassingen en toevoegingen gedaan worden. Dat bepaalt de regisseur. Soms zijn er ook grotere veranderingen nodig, ook hier gaat de regisseur over. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat er iets onlogisch in het script zit dat eerder niet opviel, of dat er iets aan de stijl veranderd moet worden. Wijo vindt de banaan een grappige toevoeging en is hier dan ook tevreden over. Afgezien van wat technische dingetjes, waardoor het begin wat rommelig was, was de hele lijn naar zijn tevredenheid. Er is verteld wat hij wilde vertellen.

7. Hoe maak je een aantrekkelijke serie voor jongeren?

Hiervoor bestaat geen formule. Je houdt bij het schrijven een bepaalde doelgroep voor ogen, die je niet uit het zicht moet verliezen. Costa! is gericht op jongeren die naar een dergelijke discotheek in bijvoorbeeld Spanje zijn geweest of zouden gaan. Het gaat om iets wat jongeren aanspreekt; vrijheid (geen ouders), zon, zee, romantiek en seks. Hoewel er niet echt expliciete seksscènes inzitten, is het toch spannend. Helemaal voor de doelgroep (12-20). Hierin zit immers een groep die nog niet seksueel actief is en het dus allemaal erg spannend vindt. De mensen uit de serie zijn toch wat ouder en maken in hun ogen erg interessante dingen mee die zij later ook wel willen meemaken. Voor hen is het dus erg aantrekkelijk.

Er wordt wel geroepen dat er meer seks in moet, maar dat zou niet werken. Veel jongeren kijken met hun ouders en dat is toch minder geslaagd; met een rode kop voor de buis. Costa! Is dus eigenlijk best verdekt. In het echt is het allemaal veel banaler. Als schrijver balanceer je voortdurend op een koord van suggestie en daadwerkelijk vertoon.

De schrijvers hebben een goed inzicht in wat de kijkers willen en vinden. Dit komt door de fanclubsite waarop regelmatig 'poll's' gehouden worden over de serie. Er worden dan vragen gesteld in de trant van: "Wat vind jij leuk aan Costa!?" Deze vragen worden bedacht door de redactie. De poll's zijn erg nuttig voor de schrijvers. Zo weten zij welke punten van belang zijn voor de kijkers; De eerdergenoemde zon, zee, romantiek en seks bijvoorbeeld.

Score E&E schaal

Entertainment: 70%

Educatie: 55%

Verhaallijn 5: Costa - De eerste keer; hoe lang moet je wachten?

Datum: 12 augustus 2003
Tijd: 16:00-18:00
Plaats: Huize Korthuis, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver:* Pieter Bart Korthuis, schrijver verhaallijnen 3 en 5
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Tommy en Agneta hebben net aan elkaar toegegeven dat ze elkaar leuk vinden. Ze willen hun relatie geheim houden voor de andere proppers, omdat zij van mening zijn dat proppen niet samen gaat met een relatie. Ze willen voor het eerst met elkaar naar bed, maar worden daarbij gestoord. Ze hebben vervolgens een discussie over het hebben van een relatie en de vraag of vreemdgaan toegestaan is.

1. Kun je iets vertellen over deze lijn?

Gedurende een aantal afleveringen is er al spanning tussen Tommy en Agnetha. Uiteindelijk zoenen ze en in deze aflevering gaan ze voor het eerst met elkaar naar bed. Dat Tommy iets zegt over of het wel het juiste moment is (de eerste keer moet toch speciaal zijn?) en de reactie van Agnetha hierop (met jou is het sowieso speciaal) is zo geschreven omdat Pieter gelooft dat het ook zo is. De discussie over vreemdgaan is zo geschreven (Tommy is voor, Agnetha tegen) dat het bij de karakters past. Tommy is een versierder, Agnetha een romantisch meisje. Er was geen verder bedoeling bij de discussie. Het geeft aan dat het voor Tommy en Agnetha nog een stap is naar een relatie, die ze uiteindelijk (aan het einde van de aflevering) wel nemen. Door Tommy en Agnetha bij elkaar te laten komen, wek je sympathie op bij de kijkers. Sympathie is een bindende factor. Die kan opgewekt worden door dergelijke ontwikkelingen die een tegenwicht bieden voor de kortstondige vakantieliefdes van de serie. Als dit tegenwicht er niet zou zijn, pikken de kijkers het niet. Wat ook standaard scenario is, is dat de personages uit een aflevering aan het einde iets geleerd moeten hebben.

2. Hoe sta je tegenover een samenwerking met een gezondheidsorganisatie bij het schrijven van een script/serie?

Volgens Pieter hangt het heel erg van het genre van de serie af. Costa! is een comedy, waarbij je niet te zware dingen kunt doen. En als je zoiets zou doen, moet dat vanaf het begin zijn. Anders verander je midden in een serie afleveringen de stijl en dat kan niet. *Het beste zou een hele nieuwe serie zijn.* Als je zou adverteren om schrijvers te krijgen die aan een E&E serie zouden willen schrijven, krijg je volgens Pieter wel veel reacties, maar voornamelijk van werkloze schrijvers. Over de mogelijkheden zouden we het beste met een producent kunnen werken. Het kan ook wel in een nieuw seizoen van Costa!, maar dan dient er ook gesproken te worden met de producent. Die kan dan kijken in hoeverre de samenwerking hem of haar iets op kan brengen. Toch blijft Pieter waarschuwen: *“Jongeren zullen afhaken zodra ze merken dat een serie een ‘hogere educatieve boodschap’ heeft.”* Dat was ook het probleem met de samenwerking met Stichting Soa Bestrijding in het eerste seizoen. Zij wilden de voorlichting teveel in de dialoog opnemen, waardoor het volgens Pieter niet wordt opgenomen door de jongeren.

Tenslotte werd gevraagd de schalen in te vullen. Hier bleek dat de term educatie voor opschudding zorgt: Pieter schat de waarde ervan niet hoog in omdat de serie niet met het doel is geschreven om educatief te zijn. Je schrijft vanuit een eigen visie op het leven en dat zal zich tonen in je aflevering.

Score E&E schaal

Entertainment: 100%

Educatie: 10%

Verhaallijn 6: Costa - Erectieproblemen

Datum: 13-10-2003
Tijd: 14:00 uur tot 16:00 uur
Plaats: Huize Langeweg, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver:* Michael Hendriks.
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Tommy en Agneta zijn proppers in Salou en hebben een geheime relatie. Als ze voor het eerst met elkaar naar bed willen, krijgt Tommy geen erectie. Agneta denkt dat het aan haar ligt (omdat Tommy normaal de grootste versierder van Costa is) en probeert met behulp van love potions en spannende pakjes zijn aandacht te trekken. Niets lijkt te helpen. Agneta praat met haar collega Ice over haar probleem alsof het over een vriendin gaat, niet om haar zelf. Ice raadt 'haar vriendin' aan om de jongen te dumpen, omdat dit niets kan worden. Ook Tommy praat met een vriend, maar ontkent ook dat het om hem zelf gaat. Als Tommy voor een documentaire over proppers gevraagd wordt om een meisje te verleiden voor de camera, krijgt hij bij haar wel een erectie. Hij vraagt zich af hoe dat nu kan en de documentairemaakster geeft aan dat het zou kunnen komen doordat hij echt verliefd op Agneta is en zich hier te druk over maakt. Die avond gaat hij met Agneta naar bed en bedrijft hij volgens eigen zeggen voor het eerst de liefde en zal hij nooit meer simpelweg seks met iemand hebben.

1. Kun je iets vertellen over de totstandkoming van deze verhaallijn?

Aan het begin van een seizoen wordt in grote lijnen uit een gezet wat er dat seizoen allemaal gaat gebeuren. Het uitgangspunt voor de lange lijn was dat Tommy en Agnetha een relatie zouden gaan krijgen. In de eerste afleveringen draaien zij nog om elkaar heen, om uiteindelijk te beseffen dat zij verliefd zijn op elkaar. Daar kan het natuurlijk niet alle afleveringen over gaan, dus worden er obstakels verzonnen. Het erectieprobleem van Tommy is zo'n obstakel. Het werd verzonnen door Johan Nijenhuis en Wijo Koek. Bij het bepalen voor de lange lijn werd vastgelegd dat er een aflevering zou komen waarin dit onderwerp centraal zou staan. Met dat gegeven is Michael aan het schrijven gegaan.

2. Het erectieprobleem van Tommy wordt vanuit twee perspectieven belicht, waarbij Tommy denkt aan een lichamelijk falen en Agnetha denkt dat Tommy haar niet aantrekkelijk vindt. Zij denken beiden dat het aan henzelf ligt en niet aan de ander. Waarom is dat zo geschreven?

Wanneer je bijvoorbeeld Agnetha zou laten denken dat het Tommy's schuld is, ontstaat er ruzie. Dan zou de aflevering om een ruzie gaan draaien en dat is niet de bedoeling. Veel leuker is om het Tommy en Agnetha proberen te laten oplossen hetgeen tot grappige situaties leidt. Hierbij zoek je dan naar contrasten (verschil in perceptie oorzaak probleem), omdat contrasten komisch werken. Daarnaast denkt Michael dat dit natuurlijke reacties zijn, dat je denkt dat het aan jezelf ligt. De relatie begint pas net en dan ben je vaak nog onzeker. Het eigenlijke probleem is dat Tommy nog nooit liefde heeft gekend en zodoende die onzekerheid ook nooit had. Bij Agnetha voelt hij voor het eerst deze onzekerheid en hierdoor zou hij geen erectie kunnen krijgen. Tommy is als propper een enorme player en versiert meisjes bij de vleet. Hij voelt echter niets voor hen en het gaat hem dan ook puur om de seks. Nu hij wel gevoelens heeft, is de seks ineens

problematisch. Als schrijver van Costa! zoek je dan naar de makkelijkste (en ook grappigste) manieren om het probleem op te lossen. Het probleem wordt uiteindelijk 'opgelost' door het inzicht van Lycha. Als zij Tommy vertelt dat de oorzaak van zijn probleem wel eens zou kunnen liggen aan het feit dat hij gevoelens voor zijn vriendin heeft, begrijpt Tommy eindelijk hoe het zit en is zijn probleem verholpen. Dit zou je kunnen zien als de moraal van het verhaal. Het meegeven van zo'n moraal gebeurt wel vaker, maar is meestal niet bewust ingeschreven.

3. Heb je research gedaan naar erectiestoornissen en hulpmiddelen voor deze aflevering?

Het gebeurt wel dat je voor scripts op zoek moet gaan naar informatie. Het internet is hiervoor de belangrijkste bron. Ook voor deze aflevering heeft Michael het internet geraadpleegd, maar hij heeft ook gebruik gemaakt van eigen kennis; je hoort en leest immers ook wel eens wat. Overigens is niet alles geschikt voor de serie. Er zijn ook allerlei medische ingrepen voor deze stoornis, maar die lenen zich niet voor de komische en luchtige serie Costa!

4. Op een bepaald moment is goed te zien dat Agnetha een condoom pakt als zij naar Tommy gaat. Kun je daar iets over vertellen?

Het zou de eerste keer zijn dat Tommy en Agnetha met elkaar naar bed gaan. Vandaar dat het getoond wordt. Michael zegt hierover: *"Het is iets dat wij als schrijversteam willen meegeven aan de kijker. Zo van doe het wel safe. Maar we blijven wel schrijvers van Costa! en zijn geen safe-sex organisatie"*

5. Kijkers zouden naar aanleiding van deze aflevering vragen kunnen hebben. Zou er een verwijzing gemaakt kunnen worden naar informatiebronnen voor de kijkers, bijvoorbeeld op de site van Costa!?

Zou kunnen, maar Michael is hier niet heel enthousiast over. Hij veronderstelt namelijk dat dergelijke bronnen een bekend gegeven vormen. Jongeren weten wel waar ze informatie over seks kunnen vinden.

6. In het eerste seizoen is er een samenwerking geweest met Stichting SOA Bestrijding, waarbij informatie werd ingeschreven over soa's in de scripts die al klaar waren, hetgeen niet ideaal is. Hoe sta je tegenover een samenwerking in het beginstadium (coproductie en in-script participatie)?

"Zo'n samenwerking is mogelijk, mits het verhaal dramatechnisch juist is. Het moet interessant zijn voor de kijkers." Dramatechnische vrijheid is een vereiste, hetgeen het voor de andere partij (de voorlichters) lastig kan maken, omdat je als schrijver kijkt naar het geheel (het hele verhaal) en niet naar een klein element. Het vak van de schrijver is het vertellen van een verhaal en dat is ook wat Michael er leuk aan vindt. Hij denkt wel dat hij zijn 'creatieve ei' kwijt zou kunnen in een samenwerkingsverband zoals omschreven door Martine.

Score E&E schaal:

Entertainment: 90%
Educatie: 50%

Verhaallijn 7: Costa - Aangeven en respecteren van relatiegrenzen

Datum: 2 september 2003
Tijd: 14:30-17:30
Plaats: Werkruimte Wijo Koek, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver: Wijo Koek*
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Marja Spoor

Samenvatting:

De proppers Tommy en Agneta hebben een geheime relatie. Ze maken afspraken over wat wel en niet mag tijdens hun werk. Tommy vindt aanvankelijk dat zoenen met andere mensen wel mag en dat ook seks in noodgevallen toegestaan moet zijn. Agneta vindt van niet en dat spreken ze dan ook af. Ze wonen samen met andere proppers in een appartement in Salou. Doordat hun huisgenoten ongevraagd condooms 'lenen' uit de potjes naast hun bedden, denken Tommy en Agneta van elkaar dat ze vreemdgaan. Uiteindelijk besluit Tommy de rest van de proppers te vertellen over hun relatie.

1. Wat opvalt aan deze lijn is de grote hoeveelheid condooms die voorbijkomt. Kun je daar iets over vertellen?

Dat is gestoeld op de realiteit. Johan Nijenhuis kwam op het idee voor de bioscoopfilm Costa! door vrienden uit Salou. Er diende toen research gedaan te worden naar proppers en discotheken in Salou. Het idee van de condoompot is op die bevindingen gebaseerd. Volgens Martine waren er in de oorspronkelijke bioscoopfilm echter geen condooms te zien. Dat zou de aanleiding voor Stichting Soa Bestrijding zijn geweest hen te benaderen over de gemiste kansen en de daarop volgende inscriptparticipatie in te nieuw te maken televisieserie. Wijo weet niet meer precies hoe dat zit. Wel weet hij te vertellen dat Johan de schrijvers het eerste seizoen van de tv-serie gevraagd heeft iets met condooms te doen. Door daar ook humor aan te koppelen, wordt het toegankelijker. Het is toch vaak een doorbreking van de romantiek, maar op deze wijze wordt het luchtiger overgebracht. Dit wil niet zeggen dat het geen boodschap heeft; de schrijvers zijn zich bewust van de voorbeeldfunctie die hun personages hebben bij het publiek. Zij houden hier tot op zekere hoogte rekening mee. In het derde seizoen, zal het bijvoorbeeld gaan over funcondooms en zwangerschap. Agnetha denkt dat zij zwanger is, maar begrijpt niet hoe dat kan. Ze heeft immers met condoom gevreeën. Dit was echter een funcondoom en dat is niet veilig. Dat er dan toch funcondooms gebruikt zijn past bij het karakter van Tommy, de vriend van Agnetha. Bij hem wint de lust het nog al eens van het verstand.

2. Heb je bij het schrijven een gevoel van maatschappelijke verantwoordelijkheid?

De schrijvers zijn zich bewust van de beïnvloedbaarheid van de jonge doelgroep van Costa!.

Het thema veilig vrijen is bij Costa! een goed thema, waar makkelijk iets mee te doen is. Een ander thema is lastiger, dan komt het er te dik bovenop te liggen. Hier noemt Wijo 'De Familie Oudenrijn' waar hij bij betrokken geweest is. Hij vond dat je bij de dialogen in deze serie voelde dat er een boodschap inzit en dat is niet de bedoeling. Voor zover een thema niet in de weg zit, zijn de schrijvers bereid er iets mee te doen. Het belangrijkste is dat je een verhaal kunt vertellen

Costa! brengt bij jongeren het gevoel naar boven dat zij ook zo'n vakantie willen en ook zo'n hechte vriendengroep. Dit effect had de serie *Fame* jaren terug ook, net als *Friends*. Wat overigens niet vergeten moet worden bij een serie als Costa! is dat er niet alleen een ideëel aspect meespeelt, maar ook een commercieel aspect. Dit laatste is vaak makkelijker. Hier kan gedacht worden aan sponsoring door een zonnebrillenfabrikant. Je kunt een personage makkelijk even een zonnebril op laten zetten.

3. Is er wel eens over nagedacht iets te doen met ongewenste zwangerschap in Costa!?

Dat zit in het derde seizoen, bij Agnetha. Er worden voors en tegens van het voortzetten van de (eventuele) zwangerschap tegen elkaar afgewogen en er zijn discussies onder de vrienden over wat zij zouden doen. Dat er nu iets met een zwangerschap gebeurt bij een vast personage komt doordat de schrijvers als het ware meegroeien met de cast. Dat zie je terug in de onderwerpen. De serie zou eigenlijk stil moeten blijven staan en de personages zouden er uit moeten groeien. Er is dus vernieuwing van de cast nodig. In het nieuwe seizoen zijn twee nieuwe personages. Als de kijkcijfers goed zijn komt er waarschijnlijk een vierde seizoen en zullen Tommy en Agnetha uit de serie verdwijnen. Zo gaat het in het echt ook: proppers komen en gaan. Met nieuwe proppers (de jonge honden) worden er weer 'oude' verhalen verteld over bijvoorbeeld de eerste keer en homoseksualiteit.

4. Stel er komt een nieuw format voor een serie; een E&E serie. Hoe zou jij daar tegen aankijken?

Wijo denkt dat het wel zou kunnen, maar dat het erg belangrijk is dat er een goede communicatie is tussen beide partijen. Er kunnen namelijk problemen ontstaan omdat schrijvers vaak politiek incorrect willen zijn om te verrassen met hun verhaal. Bij onderwerpen als algemene vorming en gezondheid kan het wel, maar moet er dus voorzichtigheid geboden zijn. Het primaire doel van een schrijver is immers het vertellen van een verhaal en *een gevaar van een E&E serie is dat het snel propaganda wordt*. Dat herkent de kijker direct, omdat het kritieklozer is ten opzichte van de boodschap. Als schrijver wil je juist iets kritisch en spannends vertellen. *Samenvattend stelt Wijo dat hij wel een dergelijke serie zou kunnen schrijven of dat een dergelijke serie geschreven kan worden, maar dat hij wel punten voorziet waar het mis kan gaan. Dit wordt veroorzaakt door de verschillende belangen van beide partijen, welke haaks op elkaar kunnen staan.*

5. Denk je dat er een soort derde weg mogelijk is waarbij zowel de voorlichters als de schrijvers afwijken van hun routines?

Het belangrijkste is de voorbereiding, tijdens het traject kun je weinig meer doen. Het begint met rond de tafel zitten; bespreken en afspreken wat de bedoeling is en hoe het er uit moet zien. *Het voornaamste is dat het een serie wordt die aantrekkelijk is en waarbij identificatie met de personages en onderwerpen goed mogelijk is. Als de kijkers kunnen identificeren, zijn andere aspecten makkelijker te verkopen.* Het is volgens Wijo goed om de personages te laten verwoorden wat bij de doelgroep leeft, in verband met de identificatie. Wijo heeft al eens over iets dergelijks nagedacht toen hij werkte aan de serie *Westzijde Posse*. Deze serie liep in 1996 bij Veronica en ging over een straatbende bestaande uit 'loners' van verschillende groeperingen (skaters, hip-hoppers enz.). In de serie zaten ook

Surinamers en Wijo wilde hen uit een keurslijf halen. Dat was zijn boodschap. Het ging allemaal minder makkelijk dan hij had gedacht, hetgeen kwam door een slecht begin; er werd niet goed gecommuniceerd wat de bedoeling was.

Tenslotte zegt Wijo hier dat als je iets met 'wachten op de ware met seks' wilt doen, je dit het beste in één aflevering kunt vertellen. Dan komt het sterker over. Iets dergelijks zou dan zijn weggelegd voor een gastkarakter. Op die manier kun je er meer over vertellen, doordat je het als het hoofdthema van de aflevering gebruikt.

Score E&E schaal

Entertainment: 85%

Educatie: 20%

Verhaallijn 8: Costa - Homoseksualiteit

Datum: 2 september 2003
Tijd: 14:30-17:30
Plaats: Werkruimte Wijo Koek, Amsterdam
Aanwezig: *Schrijver: Wijo Koek*
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Marja Spoor

Samenvatting:

Benno is met vrienden op vakantie in Salou. In de discotheek Costa botst hij tegen Agneta aan, waarna ze aan de praat raken. Zij ziet meteen dat hij homoseksueel is. Hij durft dit nog niet aan zijn vrienden te vertellen, die intussen denken dat hij 'beet heeft' en Agneta aan het versieren is. Als hij het tenslotte toch aan hen vertelt (in de discotheek), vinden ze het lullig voor hem, maar voelt hij zich opgelucht.

1. Kun je iets vertellen over het ontstaan van de lijn rond de homoseksuele Benno?

Tommy en Agnetha hebben hier net een relatie, waar ze nog niet voor uitkomen tegenover hun vrienden. Ondanks hun relatie moeten zij voor hun werk anderen versieren. Zo ontstaan natuurlijk grappige situaties. Voor de 'veiligheid' ontfermen Tommy en Agnetha zich over ongevaarlijke gasten; Tommy propt een meisje dat al een vriend heeft en Agnetha houdt zich bezig met een homoseksuele jongen. Omdat het in deze aflevering uit gaat komen dat Tommy en Agnetha een relatie hebben, moesten er tussen hen niet teveel problemen zijn. Vandaar de 'veilige propper slachtoffers.' Juist doordat Tommy en Agnetha niets met de vakantiegangers (kunnen) beginnen, hebben zij met hen discussies over relaties, waardoor Tommy uiteindelijk besluit hun relatie bekend te maken.

2. Waarom wordt homoseksualiteit zo neergezet?

Costa! bevatte al sinds de film een lesbische lijn, die van Frida en Angela. Een lesbische lijn is wel anders dan een homolijn, omdat de eerste meer schattige plaatjes oplevert welke door de kijker aantrekkelijker worden gevonden. Om een mening over lesbiennes en bisexualiteit te vertegenwoordigen die gangbaar zou zijn bij de kijkers (identificatie), werd Vicky gebruikt. De bedoeling van het personage Vicky was namelijk dat zij de gemiddelde kijker zou vertegenwoordigen. Hier vergisten de schrijvers zich in. De kijkers identificeerden zich namelijk niet met Vicky, ze zijn op zoek naar oudere rolmodellen. Hierdoor was Agnetha interessanter. Zodoende kon er nog eens iets met het thema homoseksualiteit gedaan worden, maar nu met Agnetha waar kijkers zich meer mee identificeren.

3. Kun je alle seksuele thema's in Costa! verwerken?

Nee. Het thema wat Martine aankaart, besnijdenis bij vrouwen, is bijvoorbeeld te heftig. Costa! is toch een luchtige en komische serie. Wanneer je het dan in een aflevering over vrouwelijke besnijdenis hebt, kun je dit niet lichtig behandelen en ook niet echt goed laten aflopen. Dat zou niet reëel zijn. Een dergelijk onderwerp zou dan in een aantal afleveringen behandeld moeten worden en dat wordt veel te zwaar. Daar is Costa! niet geschikt voor. De lijn over de transseksualiteit van Lisa kon wel verteld worden op de wijze dat het gedaan is. Het was niet mogelijk geweest een verhaal te vertellen over dit thema met iemand die voor de beslissing

van een geslachtsverandering staat. Dat is weer te zwaar. Omdat Lisa die beslissing al genomen had, kon het verhaal luchtig verteld worden. *Het moet dus een probleem/thema zijn dat in één aflevering verteld kan worden, anders is het zowel moreel als dramatechnisch onmogelijk.*

Score E&E schaal

Entertainment: 70%

Educatie: 30%

Verhaallijn 9: GTST - Voorlichting en seksualiteit van verstandelijk gehandicapten

Datum: 8 juli 2003

Tijd: 17:00-19:00

Plaats: Vergaderruimte ScriptStudio Amsterdam

Aanwezig: *Schrijvers:* Ingrid van Berkum (hoofdschrijver), Anne Huizinga (scriptcoördinator) en Rohan Gottschalk (projectleider)

Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Meneer Harmsen verleent onderdak aan de verstandelijk gehandicapten Robin en Annemiek. Zij woonden eerst in een tehuis, waar hij ze weghaalde omdat Annemiek tegen haar wil injecties kreeg toegediend. Hij betrapt ze terwijl ze elkaar zoenen en aan het stoeien zijn. Terwijl hij een onschuldige kinderlijke verliefdheid ziet, waarschuwt Benjamin er voor dat ze misschien meer doen dan alleen zoenen, omdat zij ook seksuele behoeften hebben. Meneer Harmsen probeert Robin en Annemiek seksuele voorlichting te geven door ze over bloemetjes en bijtjes te vertellen. Het komt er onhandig uit en ze begrijpen het helemaal verkeerd. Benjamin raadt aan om het over te laten aan de deskundigen van het tehuis. Als hij vertelt dat de injectie die Annemiek kreeg de prikpil was, ziet meneer Harmsen zijn fout in.

1. Kunnen jullie aangeven hoe deze verhaallijn tot stand is gekomen?

Ingrid van Berkum (hoofdschrijver) en Rohan Gottschalk (projectleider) vertellen dat er binnen een soap een aantal verschillende lijnen valt te onderscheiden; een romantische lijn, een familielijn, een spannende (suspense) lijn en een lichte (comic relief) lijn. Verder vertelt Ingrid dat het personage van de zwakbegaafde Robin al eerder in de serie had gezeten (zijn verschijning is overigens tot stand gekomen naar aanleiding van de film 'What's eating Gilbert Grape?' die Ingrid toen net gezien had) en dat hij goed werd ontvangen bij het publiek. Deze info krijgen zij van onderzoeksbureau's en van kijkers die brieven sturen. Daarnaast werd het personage ook leuk gevonden 'op de vloer' in Aalsmeer en door de schrijvers. De schrijvers vinden een dergelijk personage vooral handig, omdat het niet een echt vast karakter is, maar één die makkelijk inzetbaar is voor de luchtige lijnen.

Robin moest dus terugkomen en er moest een verhaallijn voor hem verzonnen worden. Een ander gegeven was de ontwikkeling van het personage meneer Harmsen; zijn geliefde is overleden en hij is erg treurig; er moest iets vrolijks in zijn leven komen, de zogenaamde comic relief. Scriptcoördinator Anne Huizinga heeft twee neefjes met een verstandelijke handicap. Zij bedacht 'iets' met seksualiteit te willen doen met verstandelijk gehandicapten, maar wist nog niet precies wat. Anne was benieuwd hoe ze het uit konden werken, omdat je het thema seksualiteit en verstandelijk gehandicapten ook niet ziet op tv. Die nieuwigheid maakt het spannend. Tijdens een brainstormsessie kwam de lijn zoals hij is tot stand.

2. Is er research gedaan naar verstandelijk gehandicapten?

De acteur die Robin speelt is zelf naar een tehuis geweest om te kijken hoe verstandelijk gehandicapten zich gedragen. Ook is er contact geweest met de schrijvers. Het bleek dat kinderen met een ontwikkelingsachterstand, zoals de karakters van Robin en Annemiek, toch in mindere mate met seks bezig zijn. Ze

geven elkaar wel zoentjes, maar daar blijft het bij. Dit in tegenstelling tot mongoloïde kinderen die er heel erg mee bezig zijn. Dit gegeven vormde een probleem voor de lijn Robin & Annemiek. Zodoende is de seksualiteit op een laag niveau gehouden. Er konden immers geen mongoloïde kinderen ingeschreven worden, omdat Robin al een bestaand personage in de serie was. Robin en Annemiek zoenden wel, maar gingen niet zichtbaar met elkaar naar bed. De prikpil vormde voor de schrijvers dan ook een teer punt, maar er moest een aanleiding zijn voor het weglopen van Robin en Annemiek van het tehuis. De schrijvers geven aan dat zij wel geloofwaardig proberen te schrijven, maar dat dat niet altijd kan. De meeste kijkers kunnen dit wel relativeren omdat het een soap betreft, maar mensen worden ook wel eens gekwetst. Er wordt ook gesproken over een lijn die enige jaren geleden speelde over een iemand die een donorhart nodig had en deze heel snel kreeg doordat een vriend overleed. In het echt gaat het natuurlijk niet zo en de Hartstichting was hier dan ook erg boos over. Ingrid zegt hierover: "Je kunt niet iedereen 'pleasen' en je kunt het nooit helemaal goed doen. Dat is ook niet onze hoofdtaak, maar we proberen het wel zoveel mogelijk."

3. Hoe is de wijze waarop meneer Harmsen uiteindelijk de voorlichting aanpakt tot stand gekomen?

Dit moest op een komische wijze gebeuren en bij het karakter van meneer Harmsen passen. Meneer Harmsen bedoelt het goed, maar doet het net fout. Dat geeft een luchtige lijn (comic relief). Als je met voorlichtingsboeken aan de slag zou gaan, wordt het veel te zwaar. Ook moesten Robin en Annemiek weer weggeschreven worden. Dit vormde de aanleiding; meneer Harmsen kan ze niet helpen (ze begrijpen zijn voorlichting niet), ze zijn beter af in het tehuis bij de professionele begeleiders.

4. Wat is volgens jullie de moraal van deze verhaallijn?

Hier wordt door Anne genoemd dat verstandelijk gehandicapten ook seksuele gevoelens hebben waar Ingrid weer op reageert door te zeggen dat dat dus een teer punt is; verstandelijk gehandicapten geven elkaar volgens het tehuis wel zoentjes, maar zijn juist minder bezig met seksualiteit (i.t.t. jongeren met het syndroom van Down). Verder wordt de seksuele voorlichting van Robin en Annemiek als moraal genoemd, waarmee bedoeld wordt dat (verstandelijk gehandicapte) jongeren seksuele voorlichting nodig hebben.

5. Hoe zouden jullie het vinden als een organisatie jullie benadert met het verzoek over een bepaald onderwerp te schrijven?

Hier zijn de meningen in eerste instantie verdeeld. Ingrid zegt dat ze dergelijke input interessant vindt en dat ze zeker zou kijken wat ze ermee kan doen terwijl Anne meteen zegt dat dergelijke inmenging lastig is. Het is namelijk vaak saai en niet geschikt om in een verhaal op te nemen. Ingrid zegt uiteindelijk ook dat ze denkt dat ze er weinig mee kan, maar input is nooit weg. Als voorbeeld wordt een lijn over een meisje in een rolstoel genoemd. Omdat je niet weet hoe zo'n meisje omgaat met een relatie, is het nuttig input van een organisatie te vergaren over dat onderwerp. Het komt erop neer dat een dergelijk verzoek ook op een goed moment moet komen, het moet in de lijnen en het aantal personages van dat moment passen.

6. Stel in deze verhaallijn wordt verwezen naar een voorlichtingsvideo, zou deze toevoeging de voorlichting duidelijker maken?

Ingrid zegt dat er niets aan veranderd hoeft te worden en gelijk daarna valt het woord sponsoring: en daar zijn de schrijvers wat huiverig voor, tenminste als het niet gaat om *de soap wordt verbonden*. Dorito's en dergelijke. *Het geeft volgens Anne en Ingrid aan het vermaak een enorme lading en dat is niet de bedoeling. Het gevaar is dat er een te grote mate van realisme aan* Wel worden door Rohan en Ingrid ideeën geopperd over hoe een lijn aan voorlichting gekoppeld kan worden; er kan verwezen worden naar folders of een telefoonnummer opgenomen worden in de aftiteling. Ingrid geeft aan dat er wellicht een behoefte bestaat bij de kijkers voor iets dergelijks, getuige de post die acteurs ontvangen over bijvoorbeeld de lesbische lijn en de anorexia lijn. Toch doen ze het niet. Volgens Anne is het ook heel moeilijk om een grens te bepalen in hoeverre je dergelijke 'sponsoring' deel laat uitmaken van de soap.

Score E&E schalen:

	Entertainment	Educatie
Ingrid	80%	20%
Rohan:	85%	40%
Anne:	90%	60%

Verhaallijn 10: GTST - Niet uitkomen voor je lesbische relatie

Verhaallijn 11: GTST - Zoenen met een jongen in een lesbische relatie**

Datum: 8 juli 2003

Tijd: 17:00-19:00

Plaats: Vergaderruimte ScriptStudio Amsterdam

Aanwezig: *Schrijvers:* Ingrid van Berkum (hoofdschrijver), Anne Huizinga (scriptcoördinator) en Rohan Gottschalk (projectleider)
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting verhaallijn 10

Charlie en Isabella waren eerst gewone vriendinnen en hebben sinds kort een liefdesrelatie. Voor hen allebei is het de eerste relatie met een meisje. Barbara, de moeder van Charlie, reageert heel rustig als ze de relatie ontdekt. Job, de ex-vriend van Isabella, is minder positief en roept naar haar "Je bent toch geen pot?". Als Charlie noodgedwongen het huis uit moet, gaan ze samenwonen op de hotelkamer van Isabella. Daar gaan ze voor het eerst met elkaar naar bed. Charlie is heel uitbundig en vertelt iedereen hoe leuk het is met Isabella. Zij wil echter niet dat Charlie iedereen alles over hen vertelt. Hierdoor denkt Charlie dat zij zich schaamt voor hun relatie. Na een gesprek met Laura nodigt Charlie een lesbisch stel uit om samen te praten over hun ervaringen, in de hoop dat Isabella zich hierdoor prettiger zou voelen. Charlie liegt hierover en zegt dat ze de meisjes van vroeger kent.

Samenvatting verhaallijn 11:

Charlie en Isabella hebben sinds kort een liefdesrelatie. Als ze met hun vriendin Yasmine uitgaan, moet Isabella terug naar haar werk en laat ze hen achter in het café. Yasmine vraagt zich af of Charlie nog jongens kan versieren en daagt haar uit. Zelf heeft ze al twee vrienden op het oog. Yasmine heeft beet en niet lang daarna staat ook Charlie met een jongen te zoenen op de dansvloer. Achteraf heeft ze spijt van wat ze heeft gedaan en vertelt ze het aan Isabella, op aanraden van Yasmine. Isabella is boos en gekwetst. De relatie lijkt afgelopen te zijn, maar als Charlie haar spullen komt pakken, komt het toch weer goed.

1. Hoe zijn deze lijnen tot stand gekomen?

De schrijvers wilden iets doen met een homoseksuele lijn, omdat ze die nog niet hadden. Andere series hebben dat wel en bovendien is homoseksualiteit iets dat veelvuldig voorkomt in de samenleving en dus ook onder het publiek leeft. De voorkeur ging uit naar een lesbische relatie tussen jonge meisjes, omdat dat nog niet gebeurde in de Nedersoaps. De film 'Fucking Amal' inspireerde tot de lijn, nu moest er nog bedacht worden welke personages ervoor gebruikt gingen worden. Lesbisch zijn is niet iets dat weer verdwijnt, waardoor het grote gevolgen heeft voor de serie. Charlie vormde een goede kandidaat door haar wispelturigheid en doordat zij een echte spring-in-het-veld is. Charlie is dan ook niet echt lesbisch, hetgeen later in de serie duidelijk wordt. Isabella is wel 'echt' lesbisch en wordt verliefd op Charlie als zij elkaar veel zien, doordat Charlie verdrietig is door haar verbroken relatie met een jongen (Sydney). Charlie is wel de eerste vrouw voor

---

* Deze verhalen behandelden beide de lesbische relatie tussen Charlie en Isabella. Om deze reden werden zij in één gesprek behandeld.

Isabella. Isabella was geschikt voor de lesbische rol omdat zij daarvoor allerlei andere 'bijzondere' relaties had. Zoals met haar vader en met de stiefvader van Charlie. Het feit dat zij lesbisch is verklaart weer haar eerdere vreemde partnerkeuzes; ten tijde van genoemde relaties was zij er nog niet achter dat zij op vrouwen valt.

Doordat Charlie niet echt lesbisch is, worden er steeds opzetjes ingeschreven om haar dit te laten beseffen. Zo ook het zoenen met Bram. Bovendien is volgens de schrijvers een relatie die goed gaat saai. Anne zegt hierover dat de weg naar een relatie heel interessant is, maar als de relatie eenmaal daar is wordt het minder aantrekkelijk voor het publiek. Dit soort dingen (vreemdgaan) houden het voor het publiek spannend.

2. Is er research gedaan naar homoseksualiteit?

De schrijvers geven aan dat zij veel homoseksuele vrienden en vriendinnen hebben die geraadpleegd kunnen worden. Diezelfde mensen zijn overigens ook erg enthousiast over het feit dat er nu een lesbische lijn in GTST zit met jonge meisjes. Ook de acteurs hebben veel enthousiaste brieven ontvangen over de lesbische lijn. Over het vreemdgaan met Bram zijn geen aparte reacties gekomen. Volgens Anne komt dit doordat vreemdgaan 'normaal' is; het komt in veel soaprelaties voor.

Hier komt ook ter sprake dat er een idee geweest is een Turks of Marrokaans lesbisch meisje in de serie op te nemen. Dit werd echter afgeketst. Wat daar de voornaamste reden voor was, weten de schrijvers niet meer, wel dat Michael Belderink destijds aangaf dat het echt een heel link gegeven is; homoseksualiteit en Turks of Marrokaans zijn, is een gevaarlijke combi (hij waarschuwde zelfs voor brandbommen in de brievenbus!). Een andere angst van de schrijvers is dat bij het opnemen van een lijn over een allochtoon meisje over haar minderheidspositie, er snel in vooroordelen, cliché's en stereotypen vervallen kan worden. Uiteindelijk kwam Yasmine (Surinaams) in de serie, dus niet een Turks of Marrokaans meisje. De producent was namelijk helemaal weg van de actrice die Yasmine speelt. Hierdoor moesten de schrijvers de scripts weer omgooien, daar de actrice nogal plat praat en ordinair is en het personage dat in eerste instantie niet was. Tevens moet Ingrid hier kwijt dat het in deze lijn de bedoeling was dat Yasmine Charlie zou ophitsen om met Bram te zoenen en dat Charlie, omdat ze niet onder wil doen voor Yasmine, hier uiteindelijk aan toe geeft. Ingrid vindt echter dat dit nu niet duidelijk naar voren komt. Dat ligt volgens haar niet alleen aan de acteurs, maar ook aan de manier waarop het is geschreven. Zo past het niet bij het karakter. Dit heeft volgens haar ook consequenties voor het percentage educatie wat zij later op de schaal invult; als de lijn duidelijker was geweest, was de score hiervoor ook hoger.

3. Wat is volgens jullie de moraal van deze verhaallijn?

Hier wordt eerst genoemd dat eerlijkheid belangrijk is. Dit wordt aangevuld door Anne die stelt dat de moraal is dat ook in een lesbische relatie vreemdgaan een issue kan zijn. Deze laatste moraal was niet de opzet van de schrijvers, omdat het vreemdgaan van Charlie een opzetje is naar Charlie's ontdekking dat ze toch op mannen valt. Anne vertelt hier dat er altijd wel een moraal in het verhaal zit, maar dat je die expliciet of impliciet naar voren kunt laten komen. Het is niet het doel van de schrijvers om een moraal in een lijn op te nemen, maar je kunt niet schrijven zonder moraal.

4. Wat doet een dergelijke lijn volgens jullie met het publiek?

Aan de reacties die de schrijvers en acteurs gekregen hebben valt af te lezen dat kijkers blij zijn dat er eindelijk zo'n lijn in GTST zit. Vooral jongeren zijn dankbaar, omdat homoseksualiteit op deze manier bespreekbaar wordt gemaakt. Veel jongeren zitten er volgens Anne mee en hebben veel aan zo'n lijn. Joost de Bruin komt hier ter sprake met zijn publieksstudie onder jonge GTST kijkers. De schrijvers vinden dergelijke onderzoeken erg interessant, ze zijn benieuwd naar het effect dat de soap op de jongeren heeft. Het viel destijds op dat de jongeren buiten het feit dat ze over de personages en verhalen praten, ze ook veel commentaar hebben op het acteren.

Score op E&E schalen

	Entertainment	Educatie
Ingrid:	65%	35%
Rohan:	70%	60%
Anne:	75%	15%

Ingrid tekent hierbij aan dat zij de kwaliteit van de uitwerking (regie) van beeld en tekst van deze lijn minder vindt. Als dit beter gedaan was, zou de score voor educatie hoger zijn.

Verhaallijn 12: ONM - De eerste keer, anticonceptie en zwangerschapstest

Datum: 15 juli
Tijd: 09:30-11:30
Plaats: Vergaderruimte ScriptStudio Amsterdam
Aanwezig: Schrijver: Bernard van Sterkenburg (hoofdschrijver OnM)
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Ariel logeert bij haar oom JP, die aan haar moeder heeft beloofd dat hij op haar zou passen. In het ziekenhuis waar ze als verpleegster werkt, heeft ze Winston ontmoet, een voormalige zanger met een aandoening aan zijn stembanden. Ze hebben pas kort een relatie als hij zijn huis uit wordt gezet. Ariel wil dat hij bij haar komt logeren, maar JP heeft hier aanvankelijk bezwaar tegen. Aafke legt hem uit dat het tegenwoordig heel normaal is dat jongeren bij elkaar slapen en haalt JP over. Winston wil met Ariel vrijen, maar zij vertelt hem dat ze wil wachten, omdat ze nog maagd is. Even later laat ze zich tijdens een picknick toch door Winston ontmaagden. Ariel twijfelt steeds meer aan haar gevoelens voor Winston en beëindigt de relatie. Als ze niet ongesteld wordt, is ze bang dat ze zwanger is: ze hebben onveilig gevreeën. Ze is bang om een test te doen en durft er niet over te praten. Uiteindelijk ziet haar baas Bettina dat er iets aan de hand is, waarna Ariel haar alles vertelt. Ondanks haar dringende verzoek om het niet verder te vertellen, bespreekt Bettina het met JP. Hij wordt kwaad op haar, omdat ze geen voorbehoedsmiddel heeft gebruikt. Samen doen ze de zwangerschapstest. Als ze niet zwanger blijkt te zijn, belooft ze zich voortaan extra goed te beschermen.

1. Kun je aangeven hoe deze lijn is ontstaan?

Bij het schrijven van een lijn wordt er uitgegaan van de karakters. Ariël is een beetje een naïef meisje. Ze komt van Texel en is daardoor enigszins geïsoleerd. Zodoende maakt dit karakter van alles voor het eerst mee, zoals deze relatie met Winston en alles wat daarbij komt kijken. Dit 'alles' is ruim ingevuld; ze wordt ontmaagd, deze ontmaagding is onveilig, ze ontdekt dat ze niet verliefd is op Winston en is bang dat ze zwanger is, maar durft geen test te doen. Bernard (van Sterkenburg, hoofdschrijver) vertelt dat op het moment dat je voor een verhaal kiest, je probeert zoveel mogelijk aspecten die gerelateerd zijn aan het hoofdverhaal erbij te halen. Hij vindt het zonde als je deze kansen niet benut, het is immers een nieuw karakter waar je alles mee kunt doen. Hij denkt ook dat dit gebeurtenissen zijn die voor jongeren van belang zijn. Volgens hem vrijen heel veel jongeren onveilig als ze voor het eerst met elkaar naar bed gaan. De consequenties en risico's daarvan moeten in het verhaal dan ook verteld worden, omdat ze van belang zijn voor het personage. Bernard zegt wel een boodschap te hebben, maar dat het niet de bedoeling is om voor te gaan lichten. Hij wil ervoor zorgen dat: *"(...) de kijker zich met de personages kan identificeren en dat realiseer je door dramatische keuzes te maken en geen voorlichtingskeuzes."* Het kan dan ook alleen op momenten gedaan worden dat de uiting het drama versterkt.

2. Werd er voor deze lijn research gedaan?

Bernard vertelt dat er voor veel lijnen research gedaan wordt omdat de schrijvers willen dat OnM een realistische serie is. Dit hangt samen met de wens dat kijkers zich met de personages kunnen identificeren. Wanneer een personage ernstig ziek is, moet het vertelde verhaal wel kloppen. Onder de kijkers bevinden zich waarschijnlijk mensen die een dergelijke ziekte zelf of in hun omgeving hebben meegemaakt. Wanneer je zo'n verhaal vertelt moet je dus oppassen; je wil kijkers niet kwetsen en kwijtraken. Zodoende wordt er veel onderzoek gedaan, waarbij gedacht kan worden aan het raadplegen van psychiaters en medewerkers van een instituut voor dyslexie.

Voor deze specifieke lijn zijn geen externe experts geraadpleegd. De schrijvers hebben uit hun eigen ervaringen en kennis geput omtrent het onderwerp van 'de eerste keer' en alles daar omheen.

3. Is de lijn geworden zoals je had verwacht?

Het was de bedoeling dat zou blijken dat Ariël verliefd is op de verliefdheid en niet zozeer op Winston. Door de regie lijkt dit echter niet zo. Er diende ingekort te worden waardoor er scènes geschrapt zijn die dat hadden kunnen verduidelijken. Nu lijkt het namelijk of Ariël is afgeknapt op het vrijen zelf. Ze kijkt immers vlak na de vrijpartij niet bepaald vrolijk en gaat er meteen vandoor. De schrijvers hadden wel de intentie te laten zien dat Ariël teleurgesteld was, maar dan om de reden dat ze erachter is gekomen dat ze niet verliefd is op Winston. Dit zou dan ook op een dusdanige manier duidelijk moeten zijn, dat het publiek het opmerkt. Bernard geeft ook aan dat de schrijvers bij het schrijven een bepaald beeld van een personage hebben, waaraan de uiteindelijke acteurs die voor die rol worden gecast niet altijd voldoen.

4. Wat was het motief van Ariël om niet veilig te vrijen?

Dit wordt niet duidelijk in het verhaal verteld. Volgens Bernard kan de champagne van de picknick wel een rol spelen, maar zat die champagne er eigenlijk bij omdat Winston romantisch wilde zijn. Hij denkt wel dat het gebruik van alcohol bij veel jongeren de oorzaak kan zijn voor het niet veilig vrijen. Verder is hij van mening dat het niets aan de dramalijn had afgedaan als daarover later een reflectieve opmerking was gemaakt door Ariël. Dat kon een opmerking zijn waaruit bleek dat ze door de drank eerder met Winston naar bed ging en door de drank niet aan een condoom gedacht heeft. Een dergelijke opmerking direct op het moment dat volgt op de bewuste gebeurtenis vindt hij een minder goede optie, omdat het dan teveel een vorm van zelfreflectie wordt.

5. Als risico van onveilig vrijen wordt in deze lijn zwangerschap genoemd. Is er ook aan gedacht soa's in de lijn op te nemen?

Het blijkt dat er serieus over deze optie is nagedacht. Een soa naast de angst voor een zwangerschap zou echter te dubbelop worden. Daarnaast paste de angst voor zwangerschap beter bij de personages JP en Bettina. De gesprekken tussen Ariël en haar ouderwetse oom en tussen Ariël en haar 'beschermengel' Bettina zouden geloofwaardiger zijn als het over zwangerschap ging dan over een angst voor soa's. Volgens Bernard praten Bettina en JP daar makkelijker over. Wanneer er een ziekte aan te pas zou komen of wanneer Ariël daadwerkelijk zwanger bleek te zijn, zou zij een lijn met gynaecoloog Renee moeten krijgen. Deze was echter al

bezet met een drukke lijn omtrent haar eigen personage. Al deze factoren hebben ervoor gezorgd dat er geen soa's opgenomen werden in de verhaallijn.

6. Is er bewust gekozen voor een forse vrouw om Ariël te spelen?

Er is echt gezocht naar een meisje dat niet voldeed aan de standaard vrouwelijke soapster. Dit is gedaan om variatie in de cast aan te brengen. Het is niet de bedoeling dat iedereen er hetzelfde uitziet (ook met het oog op de identificatie). Het was overigens niet makkelijk een forse actrice te vinden, hetgeen door de schrijver verklaard wordt uit het feit dat deze meisjes zich minder snel op een acteercarrière richten. Zij zouden meer moeite hebben met het aanmelden bij castingbureau's dan andere, minder forse meisjes.

Score E&E schaal:

Entertainment: 70%

Educatie: 40%

Verhaallijn 13: ONM - Lesbische relatie; oudere vrouw met jonger meisje

Datum: 15 juli
Tijd: 09:30-11:30
Plaats: Vergaderruimte ScriptStudio Amsterdam
Aanwezig: Schrijver: Bernard van Sterkenburg (hoofdschrijver OnM)
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Renee is gynaecoloog, 36 jaar, moeder van een zoontje van 8 en heeft een liefdesrelatie met de 18-jarige Suzy. Renee wil de relatie geheim houden. Alleen haar zus Joyce weet ervan en die vindt het leeftijdsverschil te groot. Ze zal Renee wel steunen, wat ze ook beslist. Duuk, de broer van Suzy, komt per toeval achter de relatie en wordt erg kwaad. Hij vindt dat Renee misbruik maakt van Suzy. Suzy wil hierna niet meer bij Duuk wonen en trekt bij Renee in. Op hun eerste avond samen wordt Suzy gebeld door een vriendin die vraagt of ze mee uit gaat. Renee moet thuis bij haar zoontje blijven. Als Renees zoontje Suzy heeft ontmoet en haar heeft geaccepteerd, besluit Renee om Suzy voor te stellen aan de rest van haar familie.

1. Hoe is deze lijn tot stand gekomen?

Renee is een karakter dat al vanaf het begin meespeelt. Onderweg naar Morgen is gebaseerd op 'Ryan's Hope' en zodoende is Renee overgenomen uit die oorspronkelijke, Amerikaanse versie. In de Nederlandse versie bleek Renee al snel lesbisch te zijn. Renee heeft al wat relaties met vrouwen gehad, maar het was al een tijdje stil wat betreft haar liefdesleven. Als schrijver probeer je met enige regelmaat voor iedereen een romantische lijn te schrijven. Nu was Renee aan de beurt. De schrijvers bedachten dat het leuk en goed voor het drama zou zijn iets te doen met een veel jongere geliefde. Het leeftijdsverschil brengt extra spanningen met zich mee voor de drukke Renee die én een zware baan heeft én moeder is. Met haar jonge vriendin wil ze ook naar disco's en dergelijke, maar dit blijkt toch allemaal niet te combineren. Omdat Renee lesbisch is, is het soms lastig voor haar een romantische lijn te verzinnen, daar er dan een nieuw personage nodig is. Nu was er dan het zusje van Duuk. Wat goed was voor het drama is het conflict tussen Renee en Duuk. Renee wilde een (onterechte) aanklacht indienen bij het medisch tuchtcollege. Dit vergroot het drama en verklaart waarom Duuk zo tegen de relatie is.

2. Zie je een moraal in dit verhaal?

In ieder geval is de moraal niet dat een relatie met een groot leeftijdsverschil werkt of niet. Sterker nog, volgens Bernard zit er helemaal geen moraal in. Naderhand noemt hij het gedrag van Renee een midlifecrisis en oppert dat dit een moraal kan zijn; als mensen ouder worden verlangen ze wel eens terug naar hun jongere jaren, omdat het leuk is om je jong te voelen. Naar de disco gaan, laat thuis komen enz. Dit valt doordat ze niet zo jong, energiek en zorgeloos meer zijn als vroeger echter vaak vies tegen. Zo ook voor Renee, die alle activiteiten met haar vriendin niet kan combineren met haar zware baan en moederschap. Je kunt niet doen alsof je 18 bent als je het niet bent. Bernard twijfelt echter of je dit een moraal kunt noemen, maar als hij iets moet noemen is het dit verhaal.

3. Waarom is het vreemdgaan van Suzy in de lijn opgenomen?

Renee komt niet echt voor haar relatie uit, terwijl Suzy het van de daken kan schreeuwen. Doordat Renee dit niet doet, stelt Suzy dat ze ook niet vreemd kan gaan. Het is volgens Renee immers geen echte relatie. Dit is wat Bernard “de consequentie van het conflict noemt.” Zodoende gaat ze bij wijze van een experiment met Jannes naar bed. Jannes is verliefd op haar en zij denkt heel makkelijk over seks, hetgeen ook meespeelt. Als Suzy het aan Renee vertelt, beseft Renee dat ze eigenlijk geen eisen aan Suzy kan stellen, omdat zij niet eerlijk voor hun relatie durft uit te komen. Hierna gaat Renee overstag en komt voor de relatie uit. Het vreemdgaan was dus nodig voor het verhaal.

4. Kunnen mensen zich met deze lijn en personages identificeren?

Volgens Bernard kennen heel veel mensen het gevoel dat je iets voor iemand voelt, maar er niet vooruit kunt komen. Dit geldt voornamelijk voor het personage Renee. Voor Suzy gaat het om ‘heel erg verliefd zijn op iemand, maar het kan niet.’ Deze gegevens gelden niet alleen voor leeftijdsverschillen, maar voor allerhande obstakels in de liefde, aldus de schrijver. Ook kan er geïdentificeerd worden als je zelf niet lesbisch bent. Het gaat om relaties in het algemeen. Het zijn de gevoelens en emoties die herkenbaarheid teweegbrengen, of het nou een homo- of een heteroseksuele relatie betreft maakt niet uit. Je kunt het feit dat het om een relatie tussen twee vrouwen gaat wel gebruiken om meer over het lesbisch zijn te vertellen, maar daar is deze lijn niet geschikt voor. Renee is er namelijk al vanaf het begin van de serie bij en haar verhaal over lesbisch zijn is al verteld. Hier wordt ook gezegd dat hetzelfde verhaal (leeftijdsverschil) geschreven had kunnen worden voor Victor en Suzy, om aan te geven dat de seksen van de spelers niet uitmaken.

5. Zie je mogelijkheden voor E&E?

Hier noemt de schrijver een nieuwe lijn van Ariël, waarin zij het slachtoffer is geworden van een date-rape. Omdat er volgens de schrijver mensen zijn in het publiek die iets dergelijks meegemaakt kunnen hebben, moet er juiste informatie verteld en dus ingewonnen worden. Veel research geschied via het internet en via raadpleging van de medische bibliotheek. Zij hebben de informatie omtrent het date-rape verhaal gevraagd aan Steunpunt Seksueel Geweld. Ook hun site is hiervoor geraadpleegd. Het doel is om Ariël de emoties die daadwerkelijke slachtoffers ervaren, te kunnen laten doorlopen en uiteindelijk het inzicht te geven dat zij er niets aan kan doen en ook de kijkende slachtoffers uit het publiek niet. Dit verhaal is volgens Bernard een voorbeeld waarin educatie met entertainment gecombineerd wordt.

6. Hoe sta je er tegenover als je benaderd wordt door een organisatie met de vraag een lijn te schrijven die past in de campagne die de organisatie momenteel voert?

Dit lijkt Bernard lastig omdat er in een enorm tempo geschreven wordt en zo'n nieuwe lijn wel in de serie en dus bij de personages en alle lopende lijnen moet passen. De verhalen moeten immers ontstaan vanuit de karakters, dus het karakter moet zelf al iets met het thema hebben. *Voor de 'lange lijnbesprekingen' zou er wel een bepaald thema op de agenda gezet kunnen worden, wat, wanneer alle lijnen en personages het toelaten, ingezet zou kunnen worden.* Die

inzetbaarheid hangt dus van veel belangrijke factoren af, waardoor het niet een twee drie ingezet kan worden.

Makkelijker is een andere variant die Martine noemt, waarbij de schrijvers via een soort 'meldpunt' contact zoeken met een organisatie die verband houdt met een verhaallijn die gaat spelen. De betreffende organisatie kan zich op die manier voorbereiden op extra telefoontjes met vragen over het onderwerp of een informatiecampagne lanceren in die periode.

Score E&E schaal:

Entertainment: 50%

Educatie: 5%

Verhaallijn 14: Najib en Julia - Een verboden liefde vanwege cultuurverschillen

Datum: 7 augustus 2003
Tijd : 14:00-16:00
Plaats: West Indisch Huis, Amsterdam
Aanwezig: Schrijver: Justus van Oel
Bouman E&E Development: Martine Bouman en Fleur Langeweg

Samenvatting:

Het Nederlandse meisje Julia en de Marokkaanse jongen Najib worden verliefd op elkaar. Hun ouders zijn tegen de relatie, vanwege de cultuurverschillen. De moeder van Julia is de enige die achter ze staat, al vraagt ze Julia om zich discreet te gedragen om de vrede in huis te bewaren. De ouders van Najib hebben een traditioneel Marokkaans gezin en willen niet dat hun zoon met een Nederlands meisje gaat. Als Najib op bezoek gaat bij Julia, neemt hij een foto van haar mee. Deze gebruikt hij 's avonds om bij te masturberen. Als zijn moeder de foto vindt, verscheurt ze deze. Julia krijgt van haar moeder de sleutel van de boot, waar ze Najib kan ontmoeten. Terwijl Najib en Julia met elkaar vrijen, zegt haar vader dat hij zich net een pooier voelt, waarop zijn vrouw boos de slaapkamer verlaat. Julia wil graag de familie van Najib ontmoeten, waarop hij haar na een tijdje meeneemt naar zijn neef die ook een Nederlandse vriendin heeft. Zij wordt kwaad als de Nederlandse vriendin voor de grap een gezichtsbedekkende sluier draagt. Najib en Julia staan voor de beslissing of ze moeten kiezen voor elkaar of voor hun families. Ze gooien een munt op en het lot beslist dat ze voor elkaar gaan.

1. Kun je aangeven hoe de serie is ontstaan?

Justus liep al zo'n 4 jaar rond met het idee. Hij is erg geïnteresseerd in de Islam. Zijn vriendin is Marokkaanse en ook zijn beste vriend is Islamiet. Daarnaast heeft hij veel gereist naar Islamitische landen, wil hij er veel van weten en vraagt hiertoe veel. De AVRO wilde een nieuwe serie en zou uit een aantal scripts kiezen. Justus heeft een jaar lang op een klein kamertje gezeten terwijl hij aan het script werkte. Hij kreeg er toen niet voor betaald, de AVRO werkt met subsidie welke aangevraagd werd voor het uiteindelijk gekozen script. Nadat zijn script was gekozen, kreeg hij pas betaald. Dit vond hij erg frustrerend en hij zou dan ook niet nog een keer op die manier willen werken.

Het verhaal moest een 'Romeo en Julia' verhaal worden. Waar het oorspronkelijke verhaal van Shakespeare draaide om een liefde die onmogelijk gemaakt werd door een familievete, draait het bij Najib en Julia om culturele verschillen. Dit is voor het drama niet genoeg, vindt Justus. Daar kun je niet 13 afleveringen lang over vertellen, vandaar dat er ook een criminele lijn inzit (Julia's vader is politiemanager, de broer van Najib zit in de gevangenis en opereert van daaruit nog steeds in het criminele circuit, met behulp van Najib. Dit levert spanningen). Bovendien is Justus een man en naar eigen zeggen willen mannen graag actie zien. Zodoende heeft schrijver Justus ervoor gezorgd dat er dramatische ontwikkelingen voorvallen.

Voor het realisme en de geloofwaardigheid zijn er Marokkaanse dialogen in de serie opgenomen. Justus wilde persé dat dit zou gebeuren en heeft zijn zin gekregen. Voor de acteurs is het prettig dat ze in hun eigen taal kunnen acteren.

Dit heeft met de geloofwaardigheid te maken, maar ook met status. De Marokkaanse gemeenschap staat niet jubelend tegenover Marokkaanse acteurs die zo nodig in Nederlandse series en dergelijke moeten optreden. Het acteren op zich wordt ook niet als iets positiefs gezien. Het feit dat er Marokkaanse dialogen in de serie zijn opgenomen is uniek voor een dramaserie. Justus wil graag vertellen hoe het er echt aan toe gaat. De Marokkanen dienen hiertoe niet opgepoetst te worden. Het is nu eenmaal echt zo dat er minstens één kind uit een Marokkaans gezin in de gevangenis zit. Justus vertelt ook dat hij het verhaal nog afgezwakt heeft, zo hebben Marokkaanse jongens veel ergere denkbeelden over Nederlandse meisjes dan nu in de serie naar voren komt.

2. Is het verhaal zo geworden als je had gedacht?

De producent en acteurs maken uiteindelijk het verhaal. Als schrijver geef je dan het script uit handen. Justus vindt dit niet erg. Hij is tevreden met zijn script, voor hem was het af. Wat hem wel van het hart moet is de slechte geluidskwaliteit. Ook is hij niet geheel tevreden over de doelgroep. Naar de AVRO kijken 45-jarige, blanke hoger opgeleiden. Deze weten toch al meer hoe het echt in elkaar steekt dan anderen. Hij hoopt dan ook op een topdown communicatie vanuit deze kijkers. Eigenlijk zou het qua doelgroep beter zijn geweest de serie bij BNN uit te zenden. Tenslotte geeft Justus aan dat hij blij is dat er geen vervolg mogelijk is, daar zou hij niet aan mee werken. Hij wil eigenlijk helemaal niet meer zoiets doen, hij werd bijna gek toen hij een jaar lang op een kamertje zat te schrijven!

3. Kun je iets vertellen over de masturbatiescène van Najib?

Deze scène was als optioneel opgenomen in het script. Justus is blij dat hij is opgenomen in de serie; masturbatie van een Marokkaan is nooit eerder vertoond op de televisie. Het is taboedoorbrekend en ook erg moedig van de acteur. Justus vertelt dat de Marokkaanse gemeenschap er zeer afwijzend tegenover staat en uitspraken als “wij weten waar je huis woont” zijn in deze context niet vreemd. Wat ook opvallend is, is het initiatief van Julia. Dit is in series van tegenwoordig steeds vaker te zien, in tegenstelling tot vroeger. De rol van de moeder van Najib is ook bijzonder. Zij staat vrij centraal. Dit wordt veroorzaakt door de invaliditeit van de vader. Hij kan bijvoorbeeld zijn zoon niet achterna en is verder erg afhankelijk, waardoor de moeder binnen het gezin een veel prominentere rol krijgt.

4. Hoe sta je tegenover Entertainment Education?

Justus heeft ooit voor AVP een dramafilmpje gemaakt over alcohol. Achteraf was hij er erg ontevreden over en staat hij er niet meer achter. Tijdens het schrijven werd hij erg belemmerd door de AVP-mensen, die voortdurend bang waren dat er iets niet duidelijk in zou komen. Hij noemt hen angsthazen en vindt dat zij zich er niet mee moeten bemoeien. Zij hebben geen verstand van drama. Het filmpje is uiteindelijk hun verhaal geworden en niet dat van hem. Justus vindt dat je tegen een schrijver moet zeggen wat de bedoeling is en dat je hem vervolgens zijn gang moet laten gaan. Laat hem het stuk schrijven en ga dan naar de omroep. Een ander probleem met E&E is volgens Justus dat het bij drama draait om de vorm en niet om de inhoud. De inhoud is dan ook ondergeschikt aan de vorm.

Je kunt ook niet zomaar een voorlichtingskundig element opnemen in een drama. Het heeft altijd consequenties waar je dramatisch iets mee moet doen. Justus zegt: “*Het zou brandstof moeten zijn en geen oponthoud, het moet vaart brengen en niet remmen.*” Hij bedoeld hiermee dat de kenmerken van goed drama in de

knel kunnen komen als je teveel met de inhoud wil doen (education wil opnemen). Deze kenmerken zijn dat scènes niet te lang moeten duren, er van de karakters gehouden wordt, dat er beweging inzit en dat de kijker tussen hoop en vrezes zit. Volgens Justus is drama niet geschikt voor E&E, soap wel. Soap is namelijk veel statischer. Het staat als het ware stil, persoonlijke ontwikkelingen duren veel langer waardoor het genre meer geschikt is.

5. Zou er educatie opgenomen kunnen worden in Najib en Julia?

Als voorbeeld noemen we hier de 'ik vrij veilig' poster op Julia's kamer. Die komt nu heel kort in beeld, maar zou langer getoond kunnen worden, nu valt het nauwelijks op en Justus heeft het ook niet gezien (het was dan ook niet zijn idee!). Volgens Justus krijgt het dan teveel betekenis en zou je er iets mee moeten doen. Hij vindt het geen goed idee. Ook is hij niet voor een condoomautomaat op de toiletten, wanneer Najib gaat plassen in de poolhal. Dit om dezelfde reden. Wat wel een goed drama zou kunnen zijn over bijvoorbeeld condooms, is dat Najib's vader of moeder condooms vindt op de kamer van Najib en dat hierop gereageerd wordt. Justus vertelt dat er ook iets in het script heeft gestaan over condooms. Julia's vader maakt een opmerking over het vrijen van zijn dochter als hij naast zijn vrouw in bed ligt. De moeder maakt dan een opmerking over condooms die Julia al tijden in haar nachtkastje heeft liggen. Deze opmerking is echter gesneuveld. Op de vraag of er iets mogelijk is wanneer Julia de sleutels van de boot van haar moeder krijgt, komt weer een andere reactie van de schrijver. Juist doordat de moeder geen opmerking maakt in de trant van 'als je het maar veilig doet' en haar gewoon de sleutels overhandigt, blijkt dat zij haar dochter vertrouwt (en er dus ook vanuit gaat dat ze het veilig doet). Volgens Justus vindt Julia's moeder het tijd dat haar dochter 'eens goed geneukt wordt.' Als haar moeder iets zou zeggen zou Julia daar weer op moeten reageren met iets als 'bemoei je er niet mee' en dat was niet de bedoeling. Dat zou weer te veel dramatische consequenties opleveren.

Score E&E schaal:

Entertainment:	100%
Educatie:	30%